

Riksväg 51

Från Kvarntorp till Almbro

Arkeologisk utredning etapp 2
Kompletterande arkeologisk utredning etapp 1

Del av riksväg 51
Ekeby och Gällersta socknar
Kumla och Örebro kommuner
Örebro län
Närke

Maud Emanuelsson
med bidrag av Jenny Holm och Jan Ählström

Riksväg 51

Från Kvarntorp till Almbro

Arkeologisk utredning etapp 2
Kompletterande arkeologisk utredning etapp 1

Del av riksväg 51
Ekeby och Gällersta socknar
Kumla och Örebro kommuner
Örebro län
Närke

Maud Emanuelsson
med bidrag av Jenny Holm och Jan Ählström



Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB.

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2018

Omslag: Koängsbäcken där den flyter mellan röjningsröseområdena
objekt 86/Ekeby 9:2 och objekt 87/Ekeby 116. Foto från nordväst av Jenny Holm.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

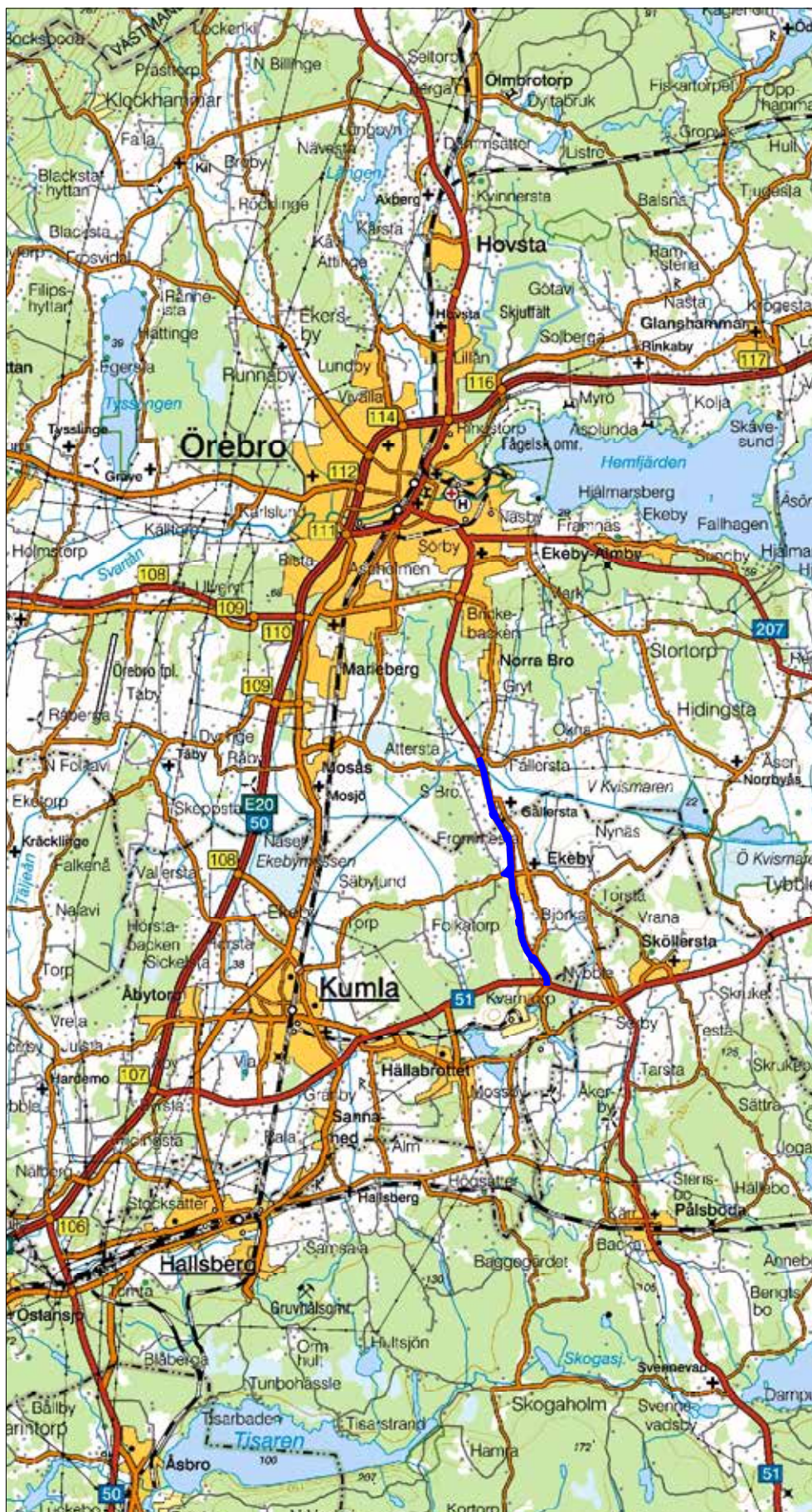
Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande MS2012/02954.

ISBN 978-91-7453-672-0

Tryck: JustNu, Västerås 2018

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	8
Ärendet	8
Rapportens upplägg	8
Syfte	8
Metod och genomförande	9
Utredningsresultat	10
Utredning etapp 2	10
Kompletterande utredning etapp 1	16
Utvärdering	20
Referenser	21
Kart- och arkivmaterial	21
Litteratur	21
Tekniska och administrativa uppgifter	22
Bilagor	23
Bilaga 1. Schaktplaner och schakttabeller, UR etapp 2	23
Bilaga 2. Objektsbeskrivningar, UR etapp 2	31
Bilaga 3. Anläggningsplaner och anläggningstabeller, UR etapp 2	35
Bilaga 4. Objektsbeskrivningar, kompletterande UR etapp 1	45



Figur 1. Utredningsområdet är markerat med en blå linje. Utdrag ur Översiktskartan. Skala 1:200 000.

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har utfört en arkeologisk utredning etapp 2 och en kompletterande arkeologisk utredning etapp 1 längs delar av riksväg 51 mellan Kvarntorp och Almbro i Kumla och Örebro kommuner. Syftet var att klargöra om fornlämningar berördes av Trafikverkets planer på att bredda vägen. Utredningen har föregåtts av ett beslut från Länsstyrelsen i Örebro län. Trafikverket har svarat för kostnaderna. De preliminära resultaten har tidigare redovisats i ett PM till länsstyrelsen.

Resultaten som redovisas i denna rapport kompletterar en utredning etapp 1 genomförd 2016 och som rapporterats i *Riksväg 51. Från Kvarntorpsrondellen till Almbro* (Holm 2016).

Fornlämningarna inom utredningsområdet utgörs av ovan mark synliga historiska lämningar som kan spåras i det äldre kart- och arkivmaterialet till tiden före 1850 samt förhistoriska boplatslämningar som ej är synliga ovan mark utan som framkommit i samband med utredningsgrävning. Fornlämningar är skyddade enligt lag och inga ingrepp får göras i dem utan länsstyrelsens tillstånd.

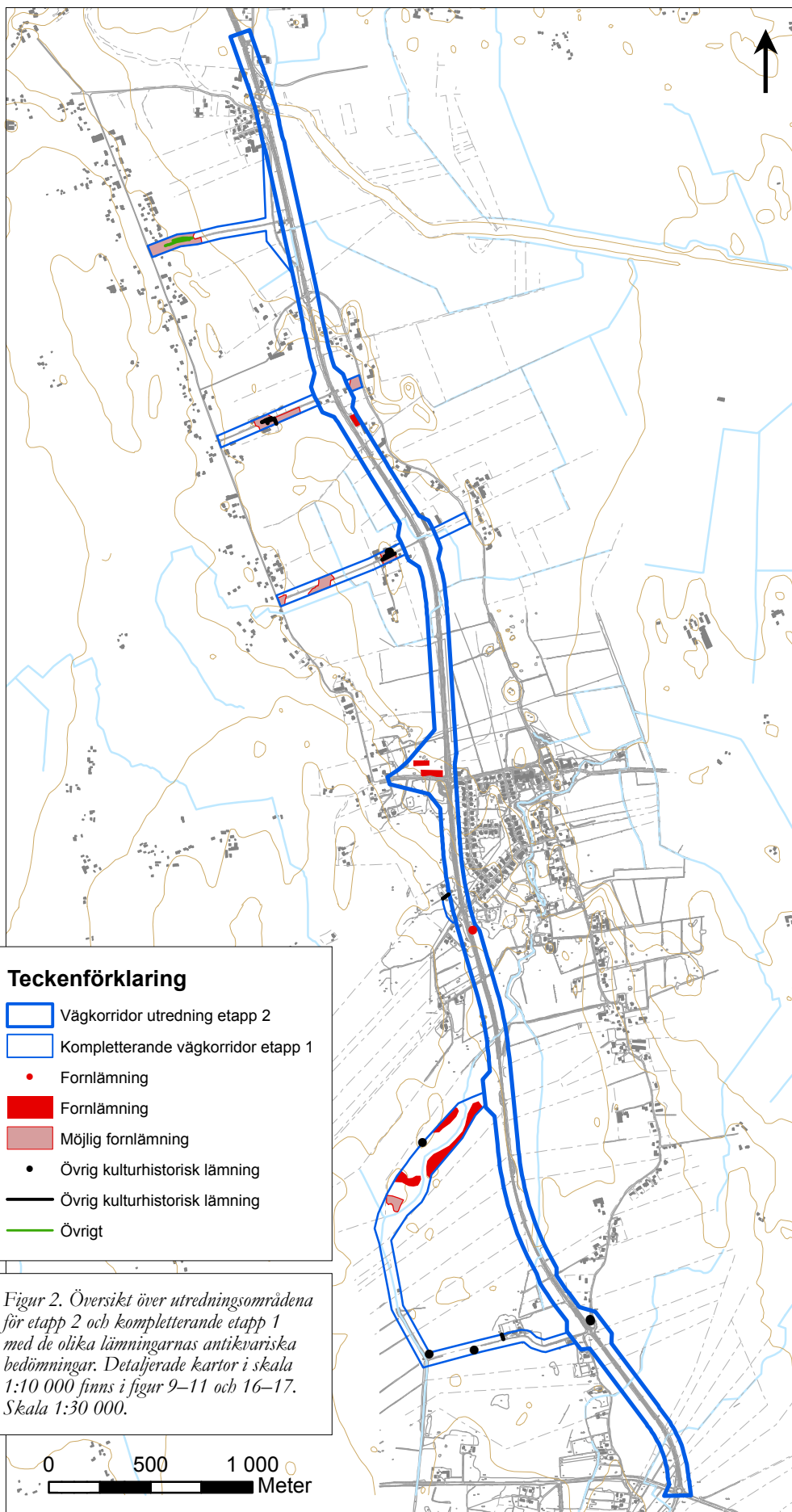
De flesta lämningar från historisk tid bedöms som *övriga kulturhistoriska lämningar*. Dessa uppfyller inte fornlämningskriterierna och har därför inte samma lagskydd som fornlämningar, men de kan ändå ha ett visst kulturhistoriskt värde (figur 4–5).

De objekt som har oklar status, det vill säga de lämpliga boplatslägena, är *möjliga fornlämningar* till dess att deras status kunnat fastställas genom utredningsgrävning (figur 3).

Ett objekt består av vallformade ansamlingar av röjningssten. Det utgör inte ett egentligt röjningsröse utan har placerats i en egen kategori, *övrigt*. Objektet utgör varken fornlämning eller övrig kulturhistorisk lämning men kan möjligen misstas för sådan.

Lämningstyp	Fornlämning	Möjlig fornlämning	Övrig kulturhistorisk lämning	Övrigt	Summa
Boplat, övrig	3				3
Boplatsläge		7			7
Husgrund			1		1
Hägnad			4		4
Härd	1				1
Område med fossil åker	3				3
Röjningsröse			4		4
Röjningssten				1	1
Summa	7	7	9	1	24

Tabell 1. Sammanställning över de identifierade lämningstyperna och deras antikevariska bedömning/ status från den arkeologiska utredningen etapp 2 och den kompletterande utredningen etapp 1.



Objekt- /RAÄ-nr	Ettapp	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning	Åtgärdsförslag
6/Ekeby 124	2	Röjningsröse	Övrig kulturhistorisk lämning	–
15	2	–	Ej fornlämning	Utredningsgrävt och avfärdat
20	2	–	Ej fornlämning	Utredningsgrävt och avfärdat
26	2	–	Ej fornlämning	Utredningsgrävt och avfärdat
27/Ekeby 126	2	Härd	Fornlämning	Förundersökning
39:1/Ekeby 118	2	Boplatslämning, övrig	Fornlämning	Förundersökning
39:2/Ekeby 117	2	Boplatslämning, övrig	Fornlämning	Förundersökning
55	2	–	Ej fornlämning	Utredningsgrävt och avfärdat
59/Gällersta 200	2	Boplatslämning, övrig	Fornlämning	Förundersökning
70, Västra delen	2	–	Ej fornlämning	Utredningsgrävt och avfärdat
74	2	–	Ej fornlämning	Utredningsgrävt och avfärdat
72/Gällersta 17:1	Kompl. 1	Milstolpe	Fornlämning	Bevara eller flytta. Ingår även i Holm 2016.
75	Kompl. 1	Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Utredningsgrävning
76	Kompl. 1	Röjningsten	Övrigt	–
77	Kompl. 1	Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Utredningsgrävning
78	Kompl. 1	Hägnader	Övrig kulturhistorisk lämning	–
79	Kompl. 1	Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Utredningsgrävning
80	Kompl. 1	Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Utredningsgrävning
81	Kompl. 1	Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Utredningsgrävning
82	Kompl. 1	Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Utredningsgrävning
83	Kompl. 1	Hägnader	Övrig kulturhistorisk lämning	–
84/Ekeby 125	Kompl. 1	Husgrund	Övrig kulturhistorisk lämning	–
85/Ekeby 121	Kompl. 1	Hägnad	Övrig kulturhistorisk lämning	–
86/Ekeby 9:2	Kompl. 1	Område med fossil åker	Fornlämning	Förundersökning
87/Ekeby 116	Kompl. 1	Område med fossil åker	Fornlämning	Förundersökning
88/Ekeby 123	Kompl. 1	Röjningsröse	Övrig kulturhistorisk lämning	–
89/Ekeby 122	Kompl. 1	Område med fossil åker	Fornlämning	Förundersökning
90	Kompl. 1	Boplatsläge	Möjlig fornlämning	Utredningsgrävning
91/Ekeby 120	Kompl. 1	Röjningsröse	Övrig kulturhistorisk lämning	–
92/Ekeby 119	Kompl. 1	Röjningsröse	Övrig kulturhistorisk lämning	–
93	Kompl. 1	Hägnad	Övrig kulturhistorisk lämning	–

Tabell 2. Samtliga objekt och åtgärdsförslag.

Bakgrund

Ärendet

Riksväg 51 mellan Kvarntorp i Kumla kommun och Almbro i Örebro kommun ska breddas i syfte att förbättra kapaciteten och trafiksäkerheten då den nuvarande vägen inte är utformad för att kunna hantera dagens trafikmängd. Trafikverket beställde därför 2016 en arkeologisk utredning etapp 1, vilket Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) utförde, där ett flertal möjliga boplatzlägen pekades ut (Holm 2016). Under våren 2017 beställde Trafikverket ytterligare en arkeologisk utredning etapp 2 för tio av de möjliga boplatzlägena samt en kompletterande arkeologisk utredning etapp 1 för fem tillkommande sträckor (delområde A–E).

Länsstyrelsen i Örebro län tilldelade Stiftelsen Kulturmiljövård uppdraget på direktval. Länsstyrelsens beslut fattades med stöd av 2 kap. 11 § Kulturmiljölagen. Utredningen bekostades av Trafikverket.

Rapportens upplägg

Inlagan består av tre delar. Efter den inledande *sammanfattningen* finns *bakgrund* med övergripande beskrivning av uppdraget, syftet och genomförandet. Utredningssträckans natur- och kulturlandskap redovisades i den föregående rapporten (Holm 2016) och upprepas inte i denna rapport. Därefter följer *utredningsresultatet*. Först redovisas resultatet för utredningen etapp 2 i text, tabell och resultatplaner, och sedan resultatet för den kompletterande utredningen etapp 1 enligt samma förfarande. Utredningsresultatet avslutas med en *utvärdering* av uppdraget.

Det finns fyra bilagor där bilaga 1–3 berör etapp 2 och bilaga 4 etapp 1. Bilaga 1 innehåller schaktplaner och schakttabeller för de tio objekt som utredningsgrävdes. Bilaga 2 innehåller objektsbeskrivningar för etapp 2 inklusive uppgifter om objektens totala storlek och hur stor del som utredningsgrävts. Bilaga 3 innehåller anläggningsplaner och tabeller för de objekt där anläggningar påträffades. Bilaga 4 innehåller objektsbeskrivningar över samtliga objekt från den kompletterande utredningen etapp 1.

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen etapp 2 och den kompletterande utredningen etapp 1 var att klargöra i vilken utsträckning som lämningar kunde komma att beröras av de planerade åtgärderna att bredda vägen, anlägga korsningar och nya enskilda vägar med mera. Utredningen skulle bidra till att ge Trafikverket och länsstyrelsen ett bättre planeringsunderlag inför den fortsatta planeringen av vägens ombyggnation.

Metod och genomförande

Den arkeologiska utredningen och den kompletterande utredningen omfattade tillsammans flera moment och samtliga skulle genomföras med hög ambitionsnivå.

Utredningen etapp 2 innebar sökschaktning med grävmaskin inom tio objekt, totalt cirka 7,7 hektar. Schakten grävdes ner till kulturpåverkad nivå eller orörd alv. Sammanlagt utredningsgrävdes drygt 3 000 m² vilket motsvarar 4% av den totala ytan. Schakten mättes in med GPS och beskrevs kort i text. Mörkfärgningar av oklar typ undersöktes med spade eller skärslev tills de kunde bekräftas alternativt avfärdas som lämning. Samtliga schakt återfylldes.

Inom objekt 27 utgick den norra delen av utredningsområdet på grund av stora mängder påförda massor. Den vägbank som här har byggts har utvidgats med omfattande jordhögar. Inom objekt 70, östra delen, utgick de delar av utredningsområdet som bestod av bakslänt till vägdike.

För de kompletterande vägsträckorna (etapp 1, cirka 35 hektar) gjordes arkiv- och litteraturstudier, kartanalyser samt fältinventering. Nypåträffade lämningar (objekt) mättes in med GPS och dokumenterades enligt FMIS-praxis.



Figur 3. Jenny Holm (övre vänstra hörnet) inventerar längs med delområde B inom ramen för den kompletterande utredningen etapp 1. Här dokumenterades objekt 77 och 78, boplatssläge och hägnader. Foto från öster av Maud Emanuelsson.



Figur 4. Den arkeologiska utredningen etapp 2 utfördes med hjälp av grävmaskin. Här dokumenterar Jan Äblström en nypåträffad bärd (objekt 27) och grävmaskinist Krister Eklund inspekterar. Foto från norr av Maud Emanuelsson.

Utredningsresultat

Utredning etapp 2

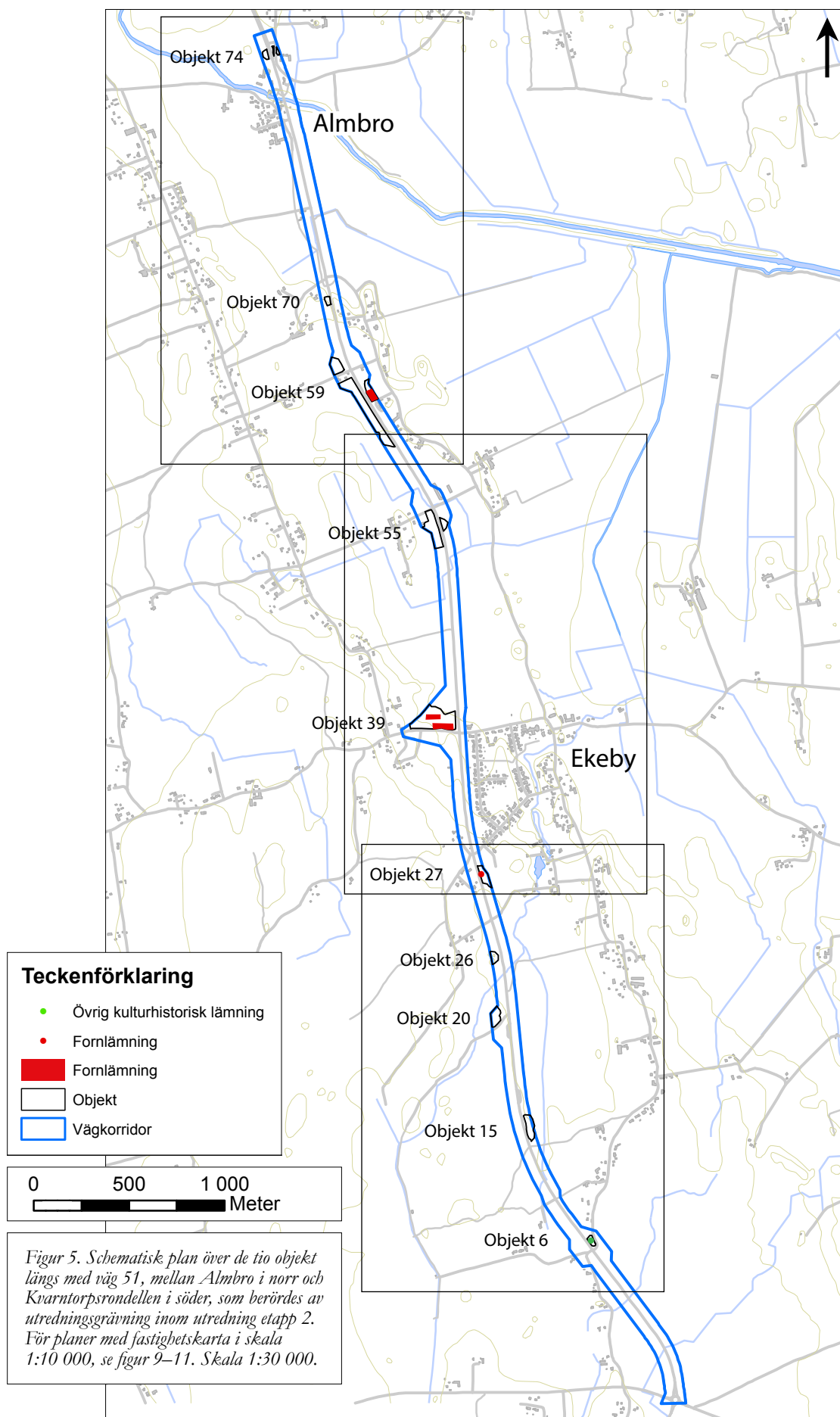
Av de berörda tio objekt som bedömts som bra boplatslägen och därmed möjliga fornlämningar har tre fastställts till fornlämningar och en som övrig kulturhistorisk lämning. Övriga objekt har avfärdats (tabell 3, figur 5–8 samt bilaga 2 för objektsbeskrivningar). Lämningarna har fått lämningsnummer Ekeby 117–118 och 124 och 126 samt Gällersta 200 i Riksantikvarieämbetets digitala fornminnesregister FMIS.

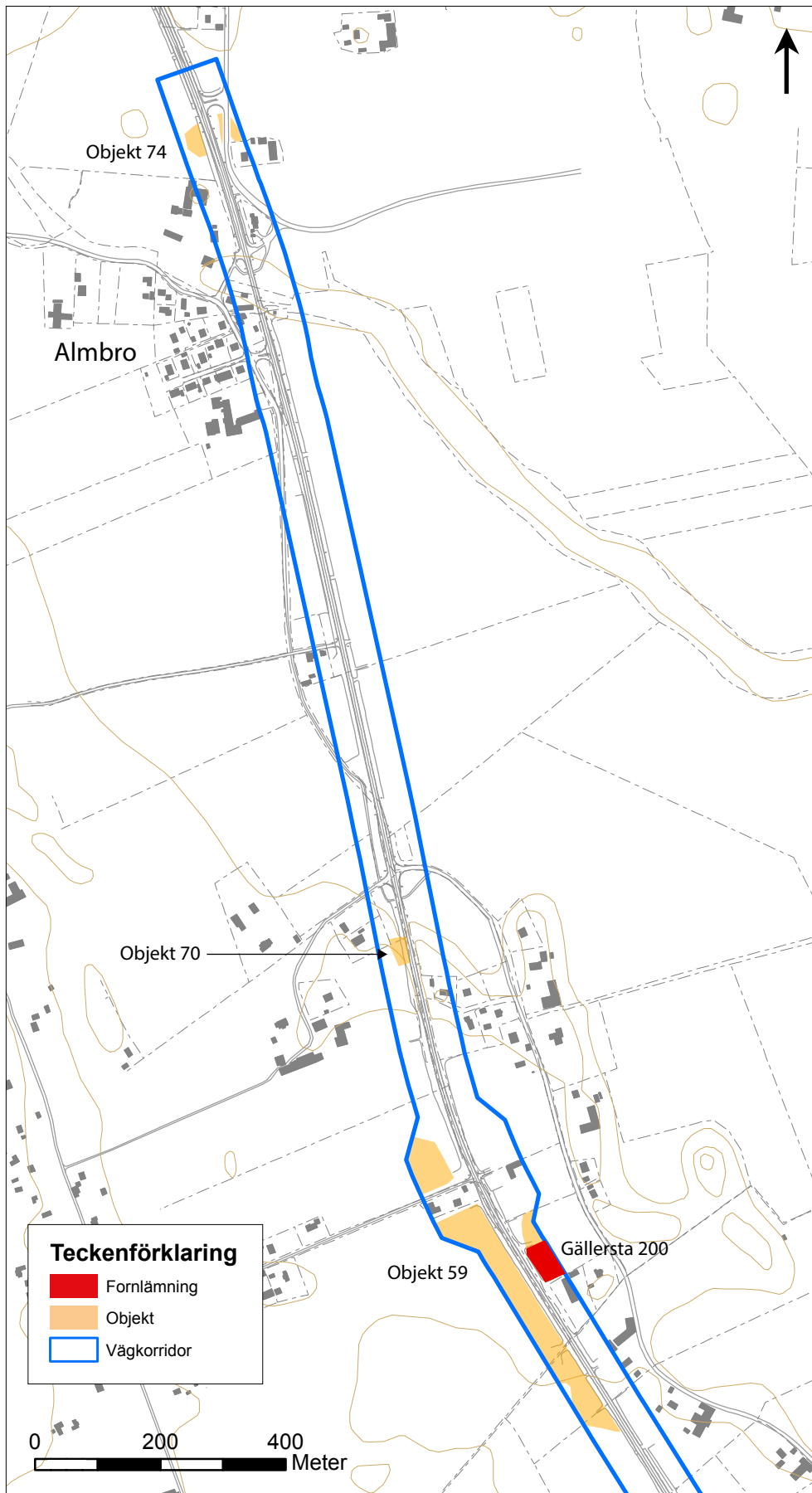
Fornlämningarna består av en ensamliggande härd av allmän förhistorisk karaktär (objekt 27/Ekeby 126) och tre stycken boplatslämningar övrig (objekt 39:1–2 och 59/Ekeby 117–118 och Gällersta 200). Boplatslämningarna övrig består av stolphål, stolphål/grop, härdar och kulturlager, men i förhållande till antalet schakt som grävts är det få anläggningar som påträffats inom respektive objekt. Därför har lämningstyp boplatslämning övrig valts (istället för lämningstyp boplat).

Två flacka röjningsrösen påträffade i sökschakt inom objekt 6 utgör övrig kulturhistorisk lämning (Ekeby 124). Röjningsrösen sammanfaller med åkermark enligt lagaskifteskartan för Björka 1847. I vägkanten, mot den äldre vägsträckningen, finns en 12 meter lång och 2–4 meter bred anhopning av stenblock (Holm 2016, objekt 7/röjningssten) som skulle kunna höra ihop med de två flacka röjningsrösen.

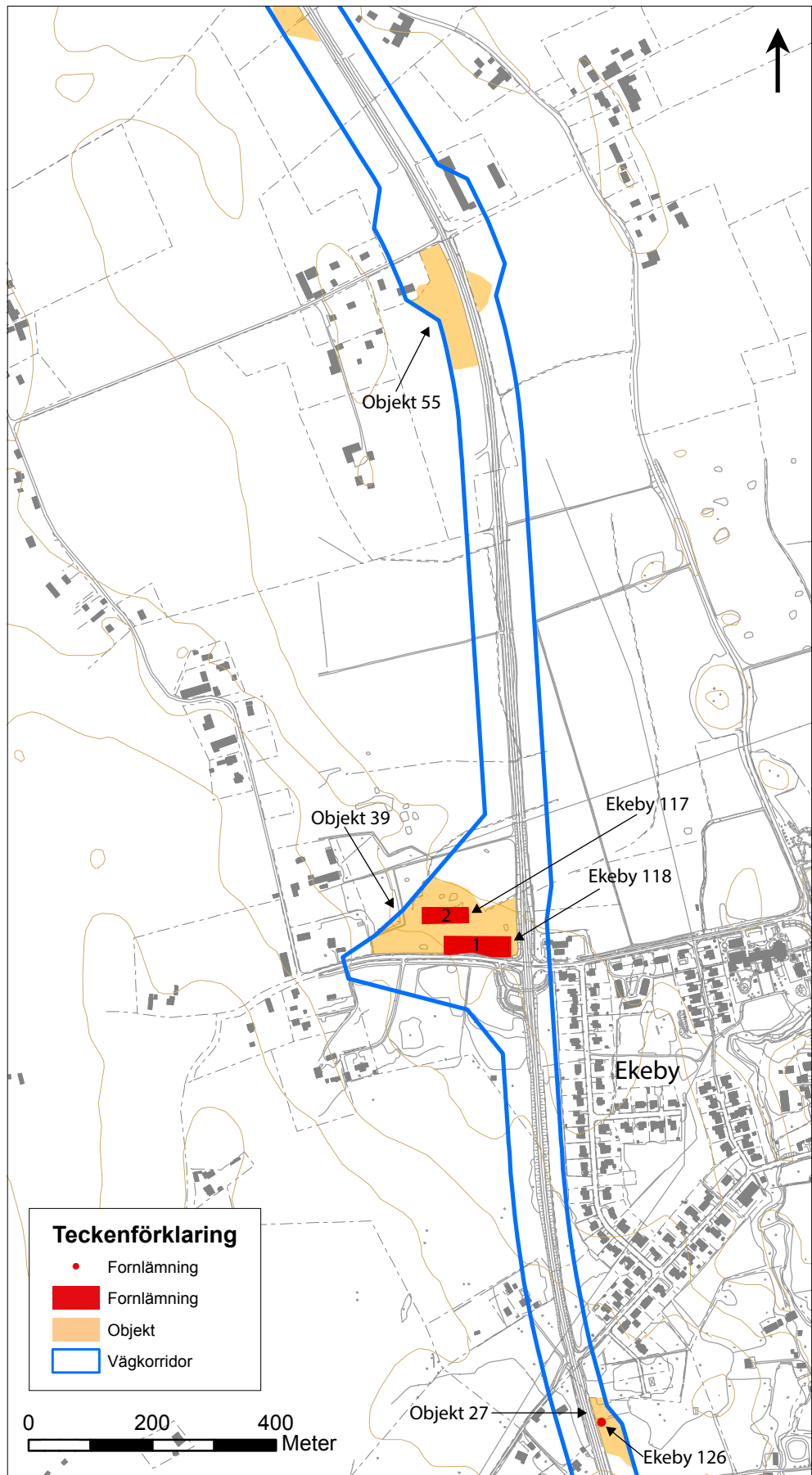
Objekt- /RAÄ-nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Åtgärdsförslag
Objekt 6 Ekeby 124	Röjningsröse	Två flacka sentida röjningsrösen påträffade i schakt. Rösena sammanfaller med mark brukad som åker enligt lagaskifteskartan för Björka 1847.	Övrig kulturhistorisk lämning	–
Objekt 15	–	Utredningsgrävt och avfärdat.	Ej fornlämning	–
Objekt 20	–	Utredningsgrävt och avfärdat.	Ej fornlämning	–
Objekt 26	–	Utredningsgrävt och avfärdat.	Ej fornlämning	–
Objekt 27 Ekeby 126	Härd	Ensamliggande härd.	Fornlämning	Förundersökning
Objekt 39:1 Ekeby 118	Boplatslämning, övrig	Två härdar och ett kulturlager inom en ca 110×35 m stor yta.	Fornlämning	Förundersökning
Objekt 39:2 Ekeby 117	Boplatslämning, övrig	Ett stolphål med kol och sten i ytan och två grop/stolphål med kol och bränd lera i ytan, inom ett ca 75×30 meter stor område.	Fornlämning	Förundersökning
Objekt 55	–	Utredningsgrävt och avfärdat.	Ej fornlämning	–
Objekt 59 Västra delen Östra delen Gällersta 200	Boplatslämning, övrig	<i>Västra delen:</i> Utredningsgrävt och avfärdat. <i>Östra delen:</i> Två härdar och ett stolphål inom en ca 60×35 m stor yta.	Fornlämning	Förundersökning
Objekt 70 Västra delen	–	Utredningsgrävt och avfärdat.	Ej fornlämning	–
Objekt 74	–	Utredningsgrävt och avfärdat.	Ej fornlämning	–

Tabell 3. Samtliga objekt som utredningsgrävts. Se även plan i figur 5.

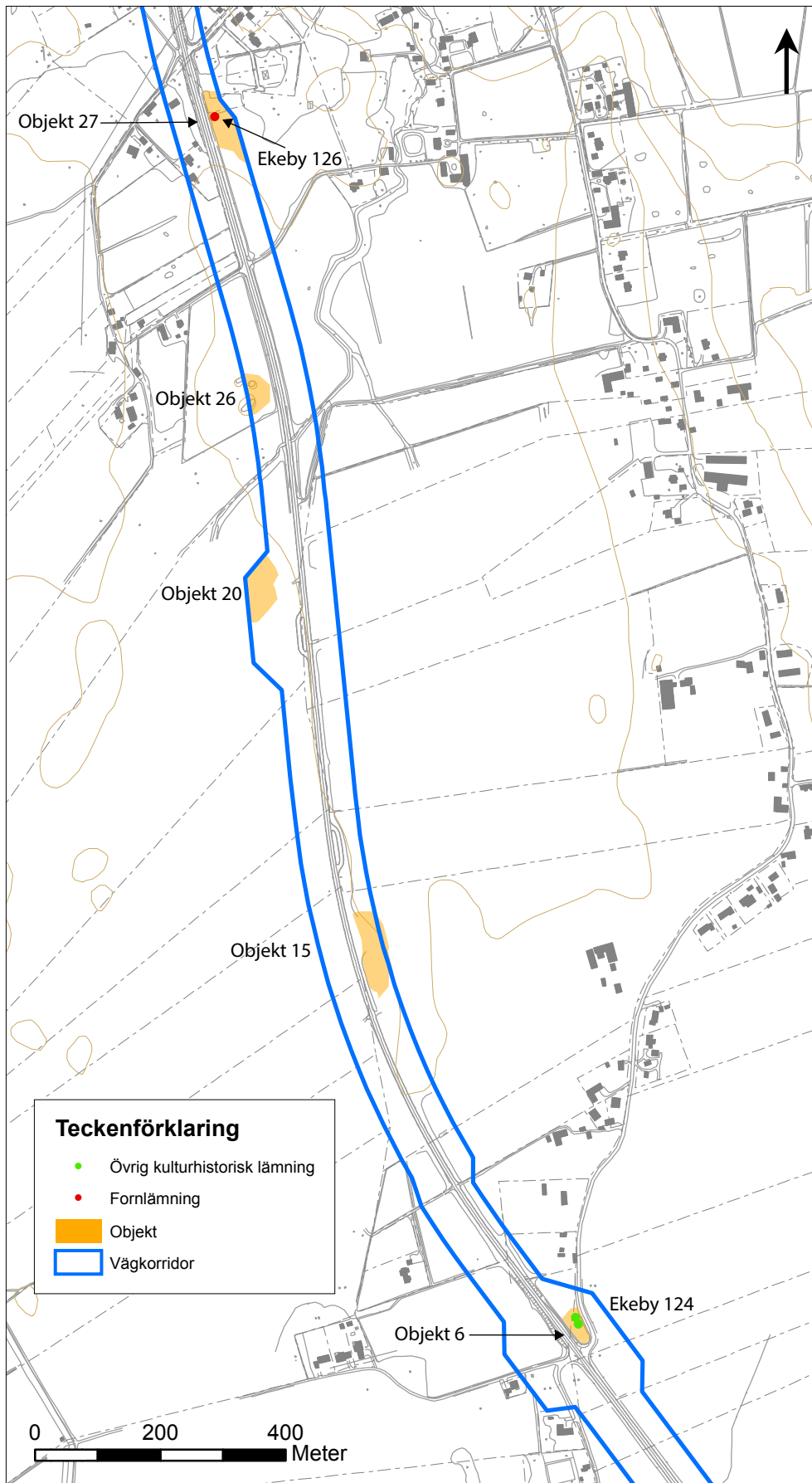




Figur 6. Resultatplan över vägområdet norra del. Skala 1:10 000.



Figur 7. Resultatplan över vägområdets centrala del. Skala 1:10 000.



Figur 8. Resultatplan över vägområdets södra del. Skala 1:10 000.



Figur 9. Översikt mot objekt 27/Ekeby 126 där en härd påträffades. Foto från söder av Maud Emanuelsson.



Figur 10. Översikt mot objekt 39/Ekeby 117–118 där boplatslämningar påträffades. Foto från öster av Maud Emanuelsson.



Figur 11. Översikt mot del av objekt 59/Gällersta 200 där boplatslämningar påträffades. Foto från söder av Maud Emanuelsson.

Kompletterande utredning etapp 1

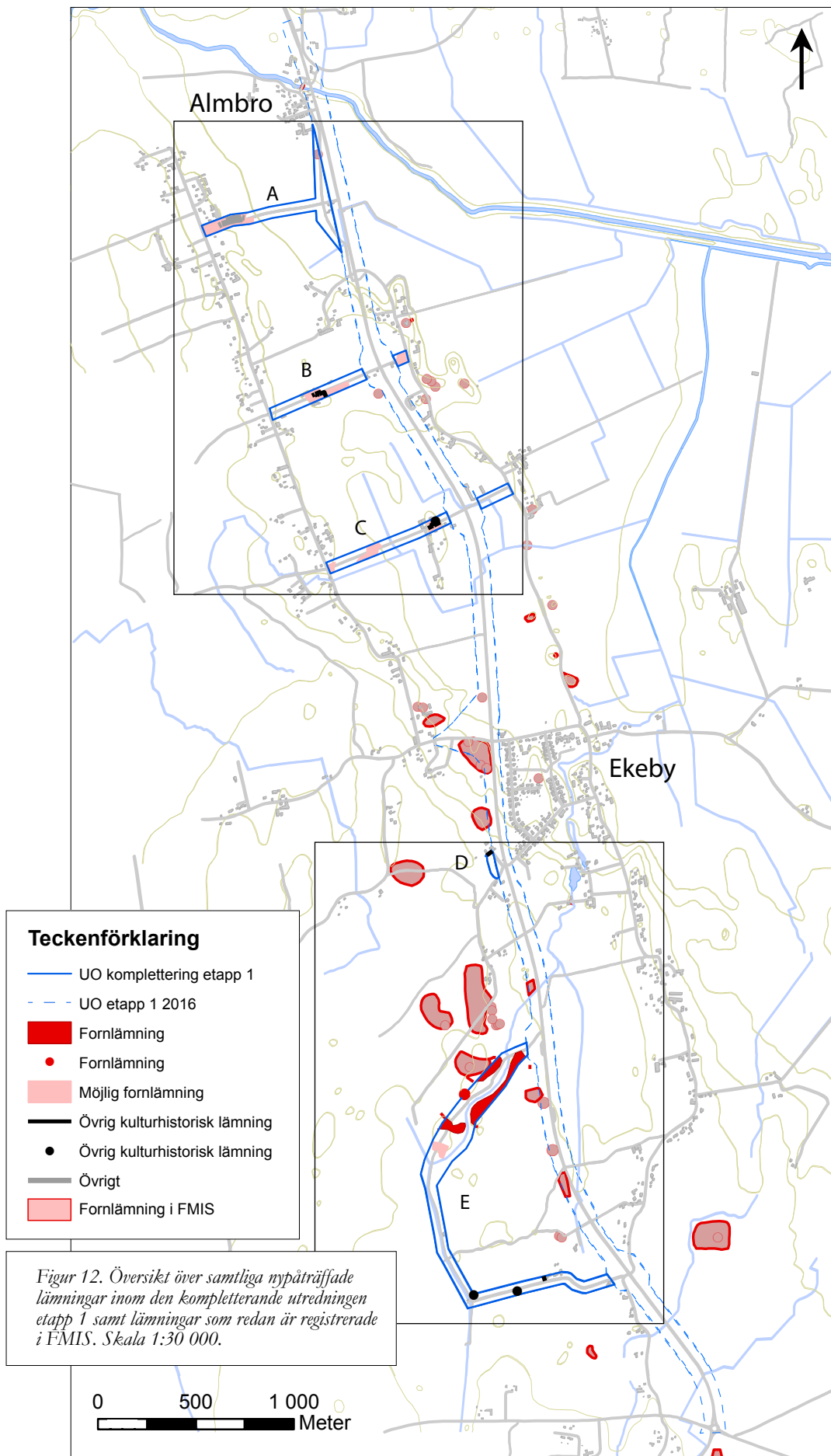
Tre fornlämningar har identifierats vid den kompletterande utredningen. Av dessa var en redan registrerad som fornlämning i Riksantikvarieämbetets digitala fornminnesregister FMIS. De tre fornlämningarna består av områden med fossil åker, det vill säga röjningsröseområden. De nypåträffade fornlämningarna har fått fornlämningsnummer Ekeby 116 och 122 i FMIS. Därtill berörs ytterligare en fornlämning, en milstolpe, som redovisats i den föregående rapporten (Holm 2016, objekt 72/Gällersta 17:1).

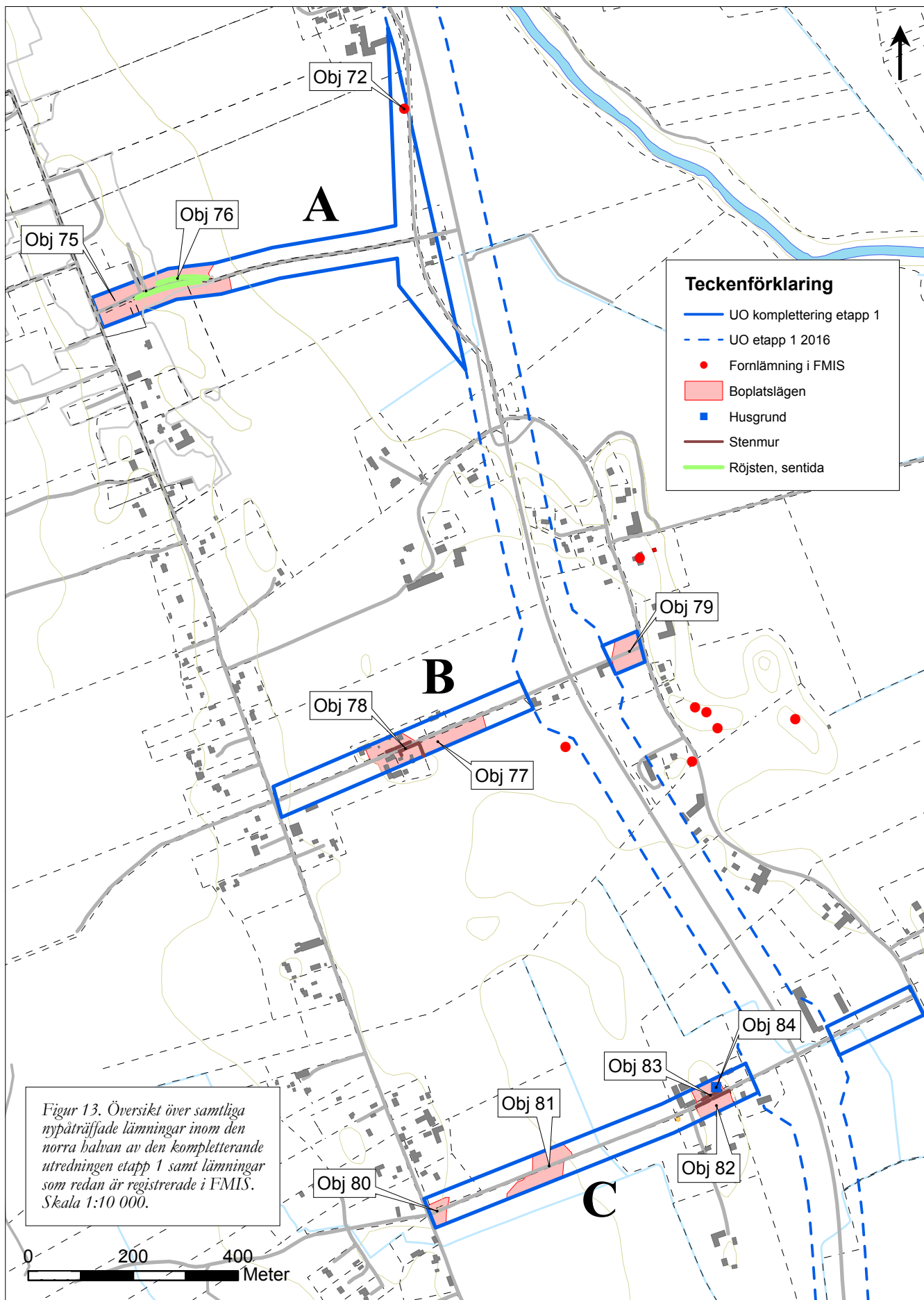
Fyra hägnader, tre röjningsrösen och en husgrund utgör så kallad övrig kulturhistoriska lämningar. Hägnaderna består av stenmurar som antingen löper i tomtgränser eller ansluter till utflyttade gårdar från Gällersta by eller bebyggelse som tillhört Ekeby by. Husgrunden har varit en flygelbyggnad till ett bostadshus till en av de utflyttade gårdarna från Frommesta by. Tre röjningsrösen, en hägnad och husgrunden har registrerats med fornlämningsnummer Ekeby 119–121, 123 och 125 i FMIS.

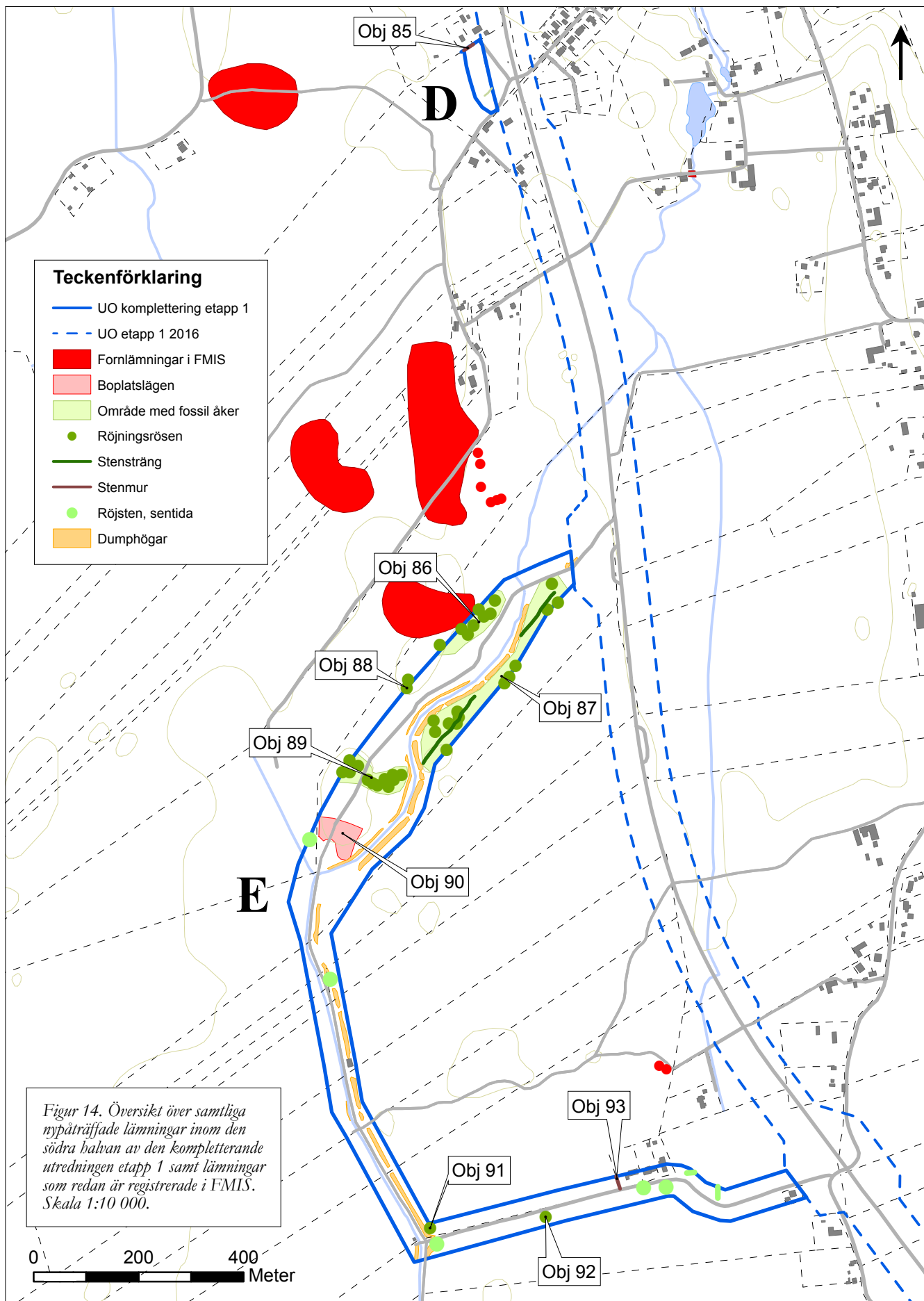
Sju boplatsslägen utgör terränglägen där boplatser från stenålder och framåt kan misstänkas kunna finnas dolda under mark. Detta kan bara klargöras genom att sökschakt och/eller provrutor upptas inom ramen för en ytterligare, andra utredningsetapp.

Objekt-/RAÄ-nr	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning	Atgärdsförslag
72/Gällersta 17:1	Milstolpe	Fornlämning	Bevara eller flytta. Ingår även i Holm 2016.
75	Boplatssläge	Möjlig fornlämning	Utredningsgrävning
76	Röjningsten	Övrigt	–
77	Boplatssläge	Möjlig fornlämning	Utredningsgrävning
78	Hägnader	Övrig kulturhistorisk lämning	–
79	Boplatssläge	Möjlig fornlämning	Utredningsgrävning
80	Boplatssläge	Möjlig fornlämning	Utredningsgrävning
81	Boplatssläge	Möjlig fornlämning	Utredningsgrävning
82	Boplatssläge	Möjlig fornlämning	Utredningsgrävning
83	Hägnader	Övrig kulturhistorisk lämning	–
84/Ekeby 125	Husgrund	Övrig kulturhistorisk lämning	–
85/Ekeby 121	Hägnad	Övrig kulturhistorisk lämning	–
86/Ekeby 9:2	Område med fossil åker	Fornlämning	Förundersökning
87/Ekeby 116	Område med fossil åker	Fornlämning	Förundersökning
88/Ekeby 123	Röjningsröse	Övrig kulturhistorisk lämning	–
89/Ekeby 122	Område med fossil åker	Fornlämning	Förundersökning
90	Boplatssläge	Möjlig fornlämning	Utredningsgrävning
91/Ekeby 120	Röjningsröse	Övrig kulturhistorisk lämning	–
92/Ekeby 119	Röjningsröse	Övrig kulturhistorisk lämning	–
93	Hägnad	Övrig kulturhistorisk lämning	–

Tabell 4. Objektstabell över berörda lämningar inom de fem kompletterande vägområdena.







Utvärdering

Utredningen etapp 2 har identifierat tre fornlämningar dolda under mark och en övrig kulturhistorisk lämning. Den kompletterande utredningen etapp 1 har identifierat tre fornlämningar, sju möjliga fornlämningar och åtta övriga kulturhistoriska lämningar. Tillsammans bidrar resultatet till ett utökat planeringsunderlag inför den fortsatta arbetsprocessen med en breddning av riksväg 51 samt en ökad trafiksäkerhet.

Fornlämningarna som påträffades i samband med utredningsgrävning (etapp 2) bestod av förhistoriska boplatzlämningar vilket är ett förväntat resultat. Lämningarna som framkom vid den kompletterande utredningen består främst av historiska bebyggelselämningar och odlingslämningar. Det som tillkommit och som nyanserar fornlämningsbilden från den första utredningen (Holm 2016) är att större sammanhängande röjningsröseområden (område med fossil åkermark) har påträffats.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Rikets allmänna kartverk

- Häradsekonomiska kartan, Mosås, 1864–67, J112-65-1
- Häradsekonomiska kartan, Kumla, 1864–67, J112-65-6
- Ekonomiska kartan, 10F 1d Kvarntorp, 1955, J133-10f1d57
- Ekonomiska kartan, 10F 1e Sköllersta, 1955, J133-10f1e57
- Ekonomiska kartan, 10F 2d Gällersta, 1955, J133-10f2d57
- Ekonomiska kartan, 10F 2d, Gällersta, 1981, J133-10f2d82

Lantmäterimyndighetens arkiv

- Björka, storskifte av skog, 1768, 18-eke-28
- Frommesta, storskifte, 1786, 18-eke-29
- Frommesta, laga skifte, 1852, 18-eke-86-89
- Frommesta, syneförrättning, 1915, 18-eke-165
- Löve, övrig karta, 1849, 18-eke-296

Lantmäteristyrelsens arkiv

- Björka, geometrisk avmätning, 1688, S2:14-16
- Björka, storskiftesdelning, 1768, S11-3:1
- Björka, laga skifte, 1847, S11-3:2
- Ekeby, storskifteskarta, 1784, S11-5:3
- Ekeby, laga skifte, 1843, S11-5:5
- Frommesta, geometrisk avmätning, 1695, S6:57-60
- Gällersta, storskifte, 1778, S22-14:1
- Gällersta, storskiftesdelning, 1797, S22-14:2
- Gällersta, laga skifte, 1844, S22-14:3
- Nävesta, avmätning, 1808, S11-24:1
- Nävesta, inägodelning, 1827, S11-24:2
- Nävesta, laga skifte, 1841, S11-24:3
- Södra Bro, storskiftesdelning, 1782, S22-8:2
- Södra Bro, storskifte, 1816, S22-8:3

Litteratur

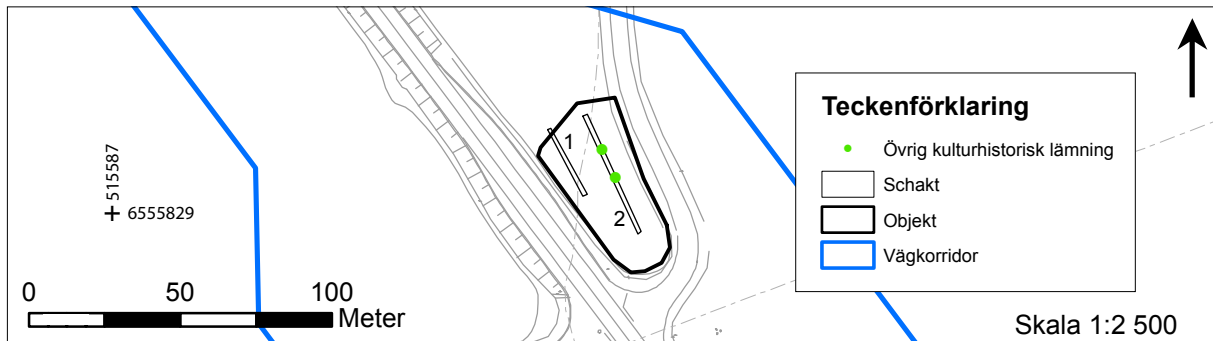
- Holm, J. 2016. *Riksväg 51. Från Kvarntorpsrondellen till Almbro*. Arkeologisk utredning etapp 1. Ekeby och Gällersta socknar. Kumla och Örebro kommuner. Örebro län. Närke. Stiftelsen Kulturmiljövård rapport 2016:52.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM17110
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-5225-2016, 2017-08-16
<i>Trafikverkets projektnr:</i>	146953
<i>Trafikverkets ärendenummer:</i>	TRV 2016/34054
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk utredning etapp 2 Kompletterande utredning etapp 1
<i>Undersökningsperiod:</i>	17–25 oktober 2017
<i>Personal:</i>	Maud Emanuelsson (projektledare) Jenny Holm Jan Ählström
<i>Landskap:</i>	Närke
<i>Län:</i>	Örebro
<i>Kommun:</i>	Kumla och Örebro
<i>Socken:</i>	Ekeby och Gällersta
<i>Fastighet:</i>	Del av riksväg 51
<i>Fornlämning:</i>	–
<i>Fastighetskartan:</i>	65F 6BS Gällersta 65F 5 BN Sköllersta
<i>Koordinater:</i>	X6562190/Y514076 (vägområdets NÖ hörn) X6554992/Y516117 (vägområdets SV hörn)
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmättningsmetod:</i>	GPS Trimble Juno
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Inget utöver denna rapport.
<i>Fynd:</i>	Inga fynd påträffades.

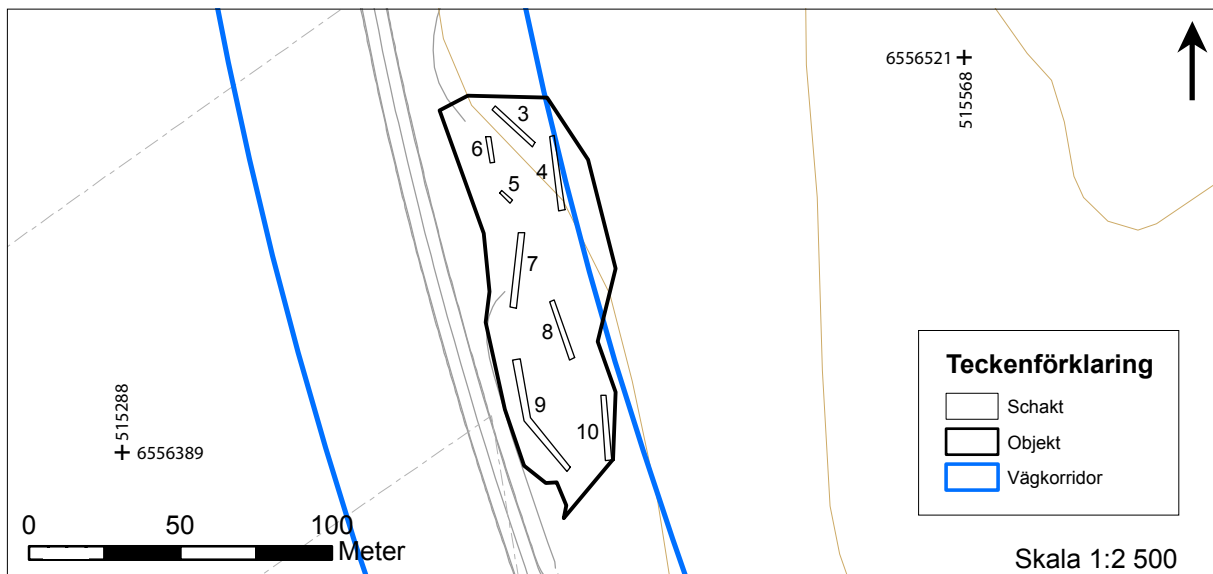
Bilaga 1. Schaktplaner och schakttabeller, UR etapp 2

Objekt 6



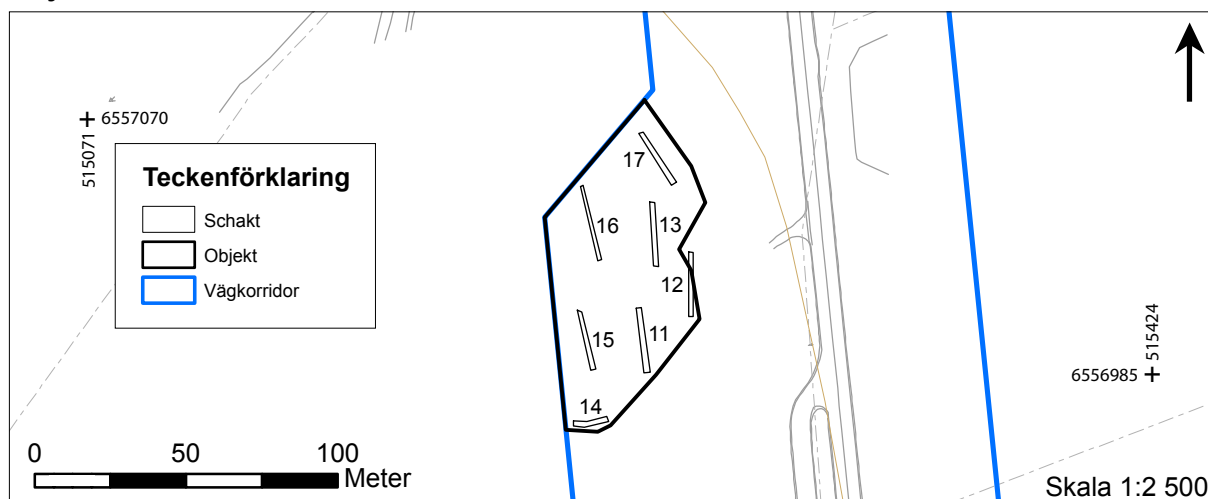
Schakt	Objekt	Längd (m)	Djup (m)	Beskrivning	Anläggningar/Observationer
1	6	24	0,3	0,2 meter matjord följt av morän eller silt med inslag av tegel och partier med ansamlad röjningssten.	–
2	6	40	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av morän eller silt, ställvis förekom mycket stenar, däribland två partier med ansamlad röjningssten. I södra delen var marken omörd.	–

Objekt 15



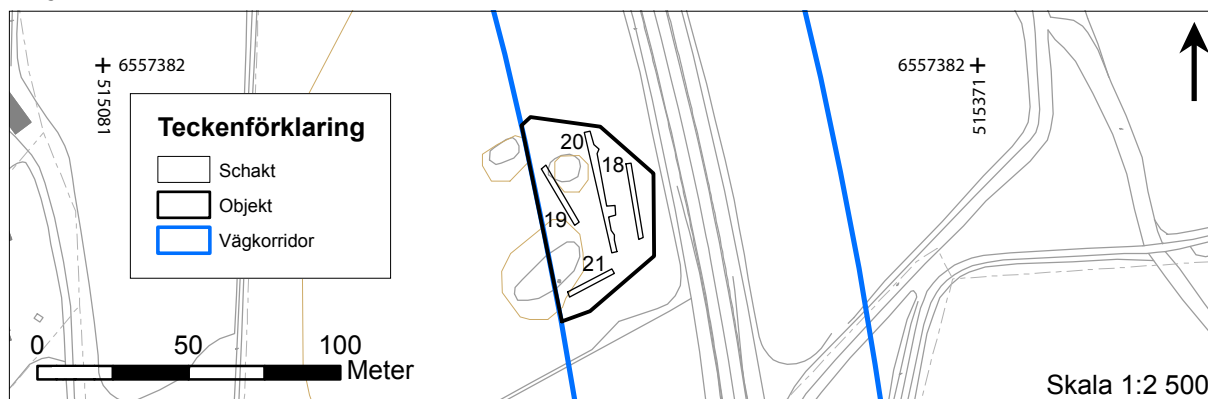
Schakt	Objekt	Längd (m)	Djup (m)	Beskrivning	Anläggningar/Observationer
3	15	18	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av moränblandad silt. I västra delen förekom ett mörkt lager (grå silt) under matjorden.	–
4	15	24	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av lätt stengig silt.	–
5	15	5	0,2	0,2 meter matjord, därunder vidtog siltblandad morän.	–
6	15	7	0,25	0,2 meter matjord, därunder vidtog stengig silt.	–
7	15	28	0,4	0,3 meter matjord följt av silt med enstaka stenar.	–
8	15	22	0,3	0,3 meter matjord under vilken stengig silt vidtog. Det förekom några större stenlyft med brun fyllning.	–
9	15	42	0,2–0,4	0,2–0,3 meter matjord följt av gråbrunt sotigt lager centralt (troligen odlingsrelaterat). Lagret avgränsas mot norr av två större stenar. Under lagret förekom en möjlig anläggning. Botten utgjordes av silt i norra delen och morän i södra delen.	Odlingslager, en stolphåls-liknande anläggningar.
10	15	22	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av ett 0,1 meter gråsvart lager under vilket moränblandad silt vidtog. Två tvärgående diken.	–

Objekt 20



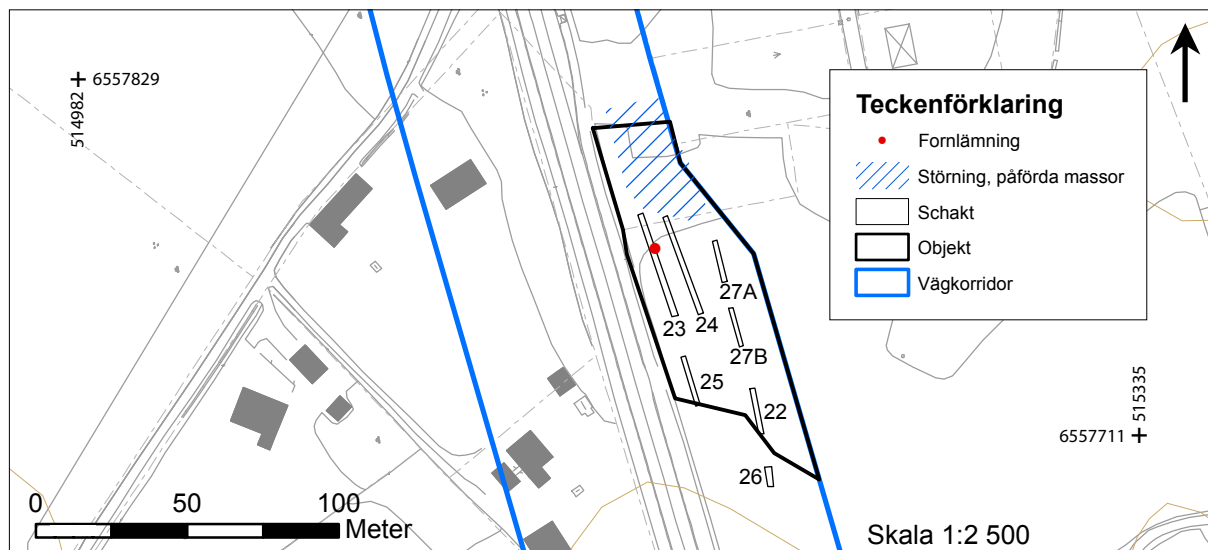
Schakt	Objekt	Längd (m)	Djup (m)	Beskrivning	Anläggningar/Observationer
11	20	20	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av stenig silt.	–
12	20	22	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av stenig silt.	–
13	20	22	0,4	0,4 meter matjord följt av stenig silt. Någrastensatta recenta diken.	Förekomst av stenlyft och lagerrester med brun fyllning – som matjorden.
14	20	15	0,4	0,4 meter matjord följt av ett tunt lager silt varefter grus vidtog.	–
15	20	18	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av moränblandad silt.	–
16	20	26	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av stenig silt.	–
17	20	20	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av lätt stenig silt. Några diken löpte diagonalt över schaktet.	–

Objekt 26



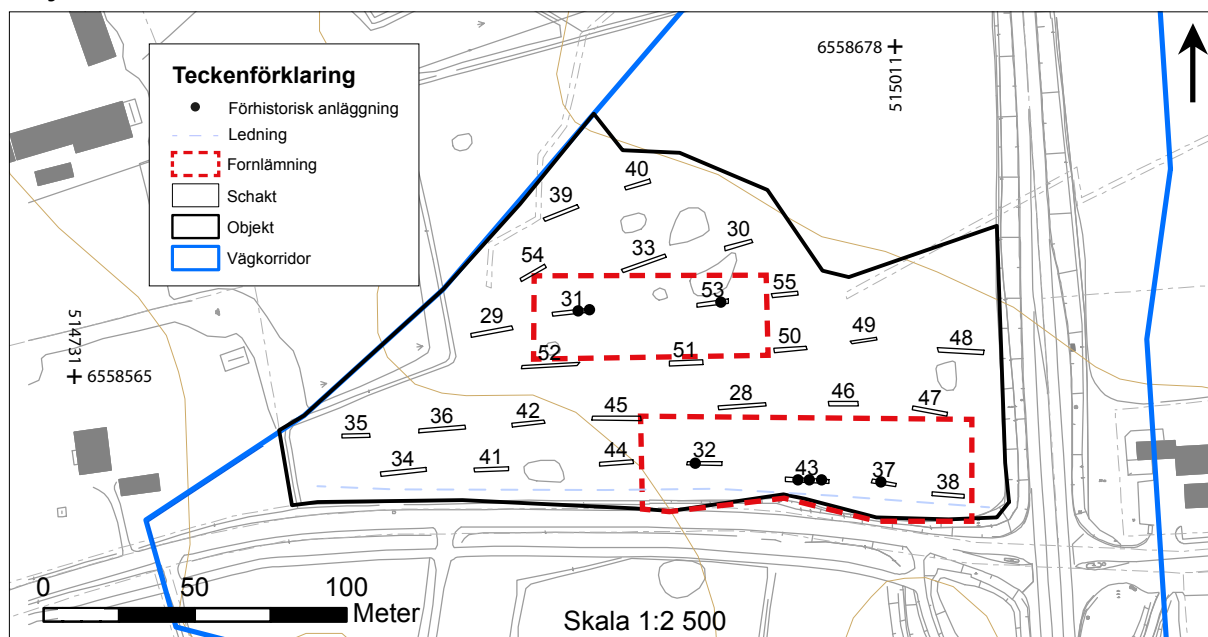
Schakt	Objekt	Längd (m)	Djup (m)	Beskrivning	Anläggningar/Observationer
18	26	22	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av stenig silt.	–
19	26	22	0,3	0,25 meter matjord följt av sand.	–
20	26	43	0,3	0,25 meter matjord följt av sand med stenar.	–
21	26	14	0,3	0,25 meter matjord följt av sand.	–

Objekt 27



Schakt	Objekt	Längd (m)	Djup (m)	Beskrivning	Anläggningar/Observationer
22	27	14	0,4	0,4 meter matjord följt av silt med enstaka stenar. Ett dike löpte utmed schaktets östra kant.	–
23	27	34	0,3–0,4	0,3 meter matjord med lite tegel följt av stening silt. I norra delen av schaktet var marken flammig och det förekom sotfläckar (lagerrester?). Ettstensatt dike tvärs över schaktet.	En härd.
24	27	34	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av stenig silt. I södra delen förekom ett stenfyllt dike diagonalt över schaktet.	–
25	27	14	0,3	0,3 meter matjord följt av silt.	–
26	27	4	0,4–0,5	0,4 meter matjord följt av silt. Ett dike.	–
27A	27	14	0,2	0,2 meter matjord följt av morän.	–
27B	27		0,35	0,3 meter matjord följt av silt.	–

Objekt 39



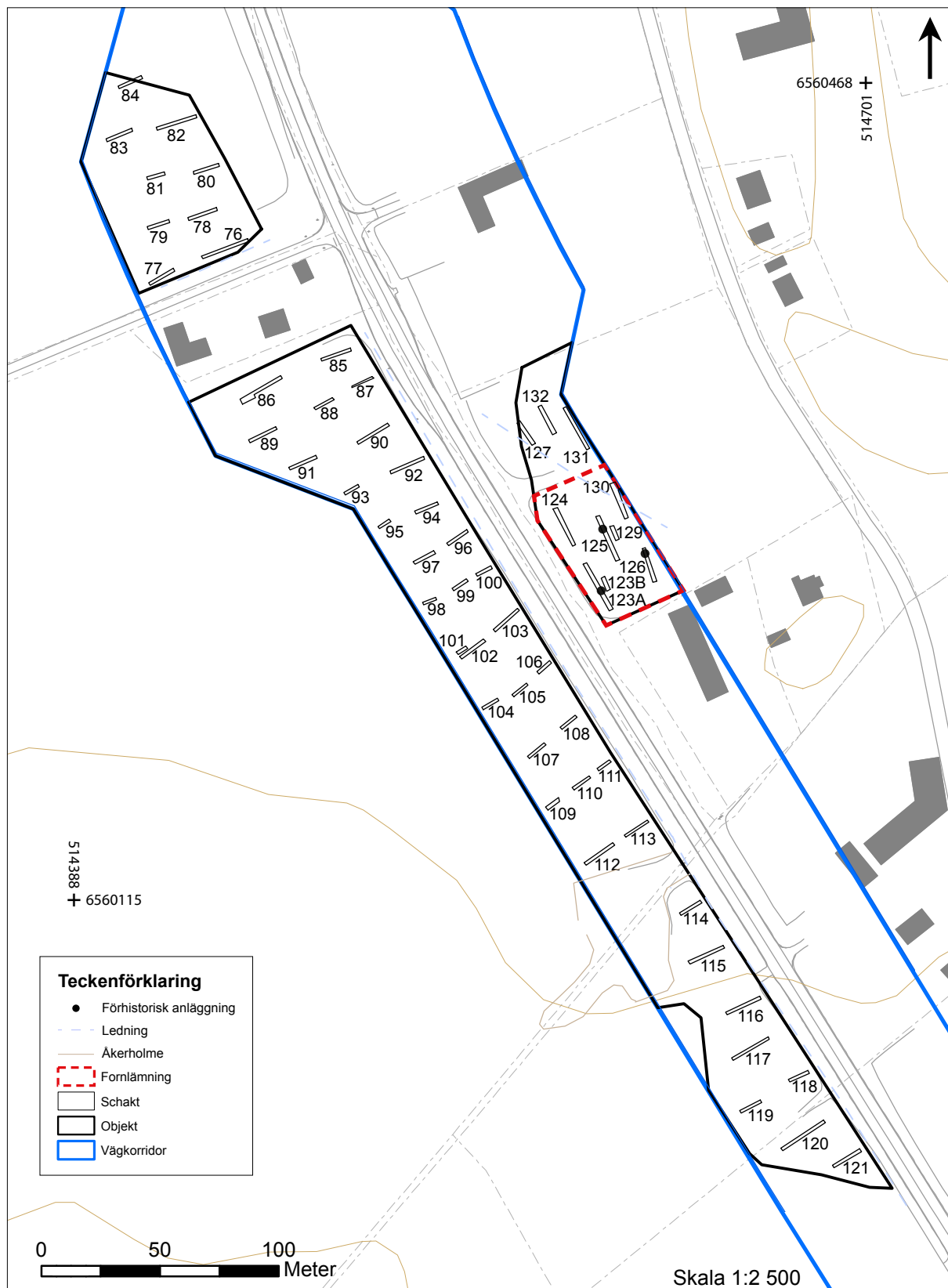
Schakt	Objekt	Längd (m)	Djup (m)	Beskrivning	Anläggningar/Observationer
28	39	16	0,5	0,4 meter matjord följt av 0,2 meter brungrått och homogent lager silt. Under det förekom silt.	–
29	39	11	0,4–0,5	0,4 meter matjord följt av brun stening silt.	–
30	39	8	0,3	0,3 meter matjord följt av moränblandad silt.	–
31	39	12	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av moränblandad silt.	Två gropar/stolphål.
32	39	12	0,4–0,5	0,4 meter matjord följt av mörkt homogent lager i östra delen. Därunder silt.	–
33	39	14	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av stenig silt.	–
34	39	14	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av silt.	–
35	39	10	0,3	0,3 meter matjord följt av stenig och grusig silt.	–
36	39	14	0,4	0,3 meter matjord följt av moränblandad silt.	–
37	39	8	0,4	0,3 meter matjord följt av silt.	–
38	39	10	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av mörkt brunt och stenigt lager under vilket stenig silt vidtog.	–
39	39	12	0,4	0,4 meter matjord följt av silt.	–
40	39	8	0,35	0,3 meter matjord följt av stenig silt.	–
41	39	10	0,4	0,3 meter matjord följt av moränblandad silt.	–
42	39	12	0,45	0,3 meter matjord följt av silt eller grusig silt.	–
43	39	14	0,4–0,8	0,3 meter matjord följt av brungrå silt och ett 0,4 mörkt kulturlager med kol, lite ben och lite stenar. Under lagret vidtog silt med anläggningar.	Kulturlager och två härdar.
44	39	12	0,4	0,3 meter matjord följt av silt med enstaka stenar.	–
45	39	16	0,4	0,3 meter matjord följt av stenig silt.	–
46	39	10	0,8	0,4 meter matjord följt av ett 0,4 meter brungrått kraftigt stenigt lager. Därunder vidtog silt.	Stenbemängt lager, påfört.
47	39	14	0,3	0,3 meter matjord följt av stenig silt.	–
48	39	15	0,4	0,3 meter matjord följt av stenig silt.	–
49	39	8	0,8	0,4 meter matjord följt av 0,4 meter gråbrunt lager med mycket sten. Därunder vidtog silt.	Stenbemängt lager, påfört.
50	39	12	0,5	0,4 meter matjord följt av silt.	–
51	39	12	0,7	0,6 meter matjord följt av 0,1 meter gråbrunt lager i östra delen. Under det och i resten av schaktet förekom lera.	–
52	39	18	0,3	0,3 meter matjord följt av moränblandad silt.	–
53	39	10	0,5	0,2 meter matjord följt av 0,3 meter gråbrunt stenigt lager. Därunder vidtog silt.	En stolphålsliknande anläggning.
54	39	9	0,4	0,3 meter matjord följt av ett dike längs med hela schaktet.	–
55	39	8	0,4	0,4 meter matjord följt av dike diagonalt över schaktet. Vid sidorna av diket förekom silt.	–

Objekt 55



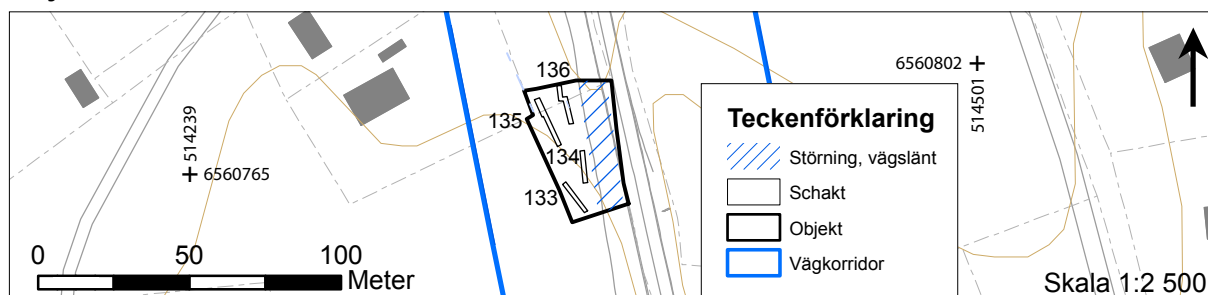
Schakt	Objekt	Längd (m)	Djup (m)	Beskrivning	Anläggningar/Observationer
56	55	9	0,4	0,3 meter matjord följt av lera.	–
57	55	25	0,4	0,3 meter matjord följt av lera.	–
58	55	24	0,4	0,3 meter matjord följt av lera.	–
59	55	20	0,35	0,30 meter matjord följt av lera.	–
60	55	22	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av lera.	–
61	55	22	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av lera.	–
62	55	20	0,35	0,30 meter matjord följt av lera.	–
63	55	44	0,35	0,30 meter matjord följt av lera.	–
64	55	13	0,35	0,30 meter matjord följt av lera.	–
65	55	18	0,4	0,3 meter matjord följt av lera.	–
66	55	20	0,3	0,3 meter matjord följt av lera.	–
67	55	19	0,3	0,25 meter matjord följt av lera.	–
68	55	13	0,4–0,5	0,25 meter matjord följt av lera.	–
69	55	15	0,4	0,3 meter matjord följt av lera.	–
70	55	18	0,3–0,4	0,3 meter matjord med inslag av tegel följdes av lera.	–
71	55	18	0,3	0,3 meter matjord följt av lera.	–
72	55	20	0,25–0,4	0,2 meter matjord följt av 0,05 meter grå, kulturpåverkad, lera med kol, enstaka bränd lera/tegel. Därunder lera.	–
73	55	22	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av 0,05 meter grå, kulturpåverkad, lera med kol, enstaka bränd lera/tegel. Därunder lera.	–
74	55	16	0,4	0,4 meter matjord följt av lera.	–
75	55	16	0,4	0,4 meter matjord följt av lera som var stenig mot norr.	–

Objekt 59



Schakt	Objekt	Längd (m)	Djup (m)	Beskrivning	Anläggningar/Observationer
76	59	20	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av lera, ställvis mycket sten, omrört – till följd av stenröjning.	–
77	59	10	0,3	0,3 meter matjord följt av stenig lera.	–
78	59	12	0,4	0,3 meter matjord följt av stenig lera.	–
79	59	8	0,3–0,4	0,3 meter matjord följt av stenig lera.	–
80	59	10	0,45	0,4 meter matjord följt av lera med stenar.	–
81	59	10	0,4	0,3 meter matjord följt av stenig lera.	–
82	59	18	0,3	0,3 meter matjord följt av lera med enstaka stenar.	–
83	59	12	0,4	0,3 meter matjord följt av lera med enstaka stenar.	–
84	59	14	0,4	0,3 meter matjord följt av lera med enstaka stenar.	–
85	59	14	0,4	0,3 meter matjord följt av lera.	–
86	59	18	0,3	0,3 meter matjord följt av stenig lera.	Två möjliga anläggningar.
87	59	10	0,4	0,3 meter matjord följt av lera.	–
88	59	8	0,4	0,3 meter matjord följt av stenig lera.	–
89	59	12	0,4	0,3 meter matjord följt av stenig lera.	–
90	59	14	0,4	0,3 meter matjord följt av lera, stenig i västra delen.	–
91	59	12	0,4	0,3 meter matjord följt av lera, stenig i västra delen.	–
92	59	15	0,4	0,4 meter matjord följt av lera, stenar i västra delen.	–
93	59	6	0,4	0,4 meter matjord följt av lera.	–
94	59	10	0,4–0,3	0,3 meter matjord följt av lera med enstaka stenar.	–
95	59	6	0,4	0,3 meter matjord följt av lera,stensatt dike i västra delen.	–
96	59	9	0,4	0,25 meter matjord följt av lera.	En grop.
97	59	9	0,4	U lera matjord 0,25 meter matjord följt av lera.	–
98	59	6	0,4	0,25 meter matjord följt av lera.	–
99	59	6,5	0,4	0,25 meter matjord följt av lera, stenblock 0,65 meter stort.	–
100	59	7	0,4	0,25 meter matjord följt av lera.	–
101	59	5	0,4	0,25 meter matjord följt av lera, ett stenfyllt dike	–
102	59	10	0,4	0,25 meter matjord följt av lera.	–
103	59	12	0,4	0,25 meter matjord följt av lera i väster och morän i öster.	–
104	59	6	0,4	0,25 meter matjord följt av lera.	–
105	59	7	0,35–0,45	0,25 meter matjord följt av lera.	–
106	59	8	0,35–0,45	0,25 meter matjord följt av lera.	–
107	59	9	0,35–0,45	0,25 meter matjord följt av lera och morän.	–
108	59	7,5	0,35–0,45	0,25 meter matjord följt av lera.	–
109	59	6	0,4	0,25 meter matjord följt av 0,30 meter brunt lager. Därunder vidtog lera.	–
110	59	8	0,35	0,25–0,30 meter matjord följt av lera.	–
111	59	6	0,35	0,25 meter matjord följt av lera och morän.	–
112	59	12	0,35	0,25 meter matjord följt av lera och morän.	–
113	59	11	0,35–0,4	0,30 meter matjord följt av morän.	–
114	59	8	0,35	0,30 meter matjord följt av sand.	–
115	59	15	0,4	0,30 meter matjord följt av lera.	–
116	59	14	0,4	0,30 meter matjord följt av lera.	–
117	59	16	0,4	0,30 meter matjord följt av lera.	–
118	59	11	0,35	0,25 meter matjord följt av lera.	–
119	59	10	0,35	0,25 meter matjord följt av lera.	En grop.
120	59	20	0,4	0,30 meter matjord följt av lera.	–
121	59	13	0,4	0,30 meter matjord följt av lera.	–
122	55	22	0,45	0,3 meter matjord följt av lera.	–
123A	59	20	0,45	0,4 meter matjord följt av lera.	En hård.
123B	59	8	0,45	0,4 meter matjord följt av lera.	–
124	59	18	0,45	0,4 meter matjord följt av lera, stora stenar i södra halvan.	–
125	59	18	0,4	0,3 meter matjord följt av lera, några större stenar.	En hård.
126	59	14	0,3	0,3 meter matjord följt av stenig lera, två diagonalt liggande diken.	Ett stolphål.
127	59	12	0,4	0,3 meter matjord följt av moränblandad lera, tvärgående diken.	–
128	59	8	0,4	0,4 meter matjord följt av lera och ett parti berg i dagen.	–
129	59	6	0,4	0,4 meter matjord följt av lera med enstaka stenar.	–
130	59	15	0,4	0,3 meter matjord följt av stenig lera, diagonalt och tvärgående diken.	–
131	59	20	0,3–0,4	0,4 meter matjord följt av moränblandad lera i södra delen och lera i norra delen.	Recenta gropar (stenlyft?) och diken.
132	59	15	0,4	0,4 meter matjord följt av moränblandad lera och stenig lera.	–

Objekt 70



Schakt	Objekt	Längd (m)	Djup (m)	Beskrivning	Anläggningar/Observationer
133	70	15	0,5–0,6	0,2 meter matjord följt av kulturpåverkad silt (lite tegel och kol) under vilken stenig silt vidtog.	–
134	70	10	0,4	0,3 meter matjord följt av stenig silt.	–
135	70	14	0,4	0,3 meter matjord följt av silt, mycket stenig i norr, förekomst av stenblock.	–
136	70	14	0,4	0,3 meter matjord med tegel följt av silt, stenig/grusig.	–

Objekt 74



Schakt	Objekt	Längd (m)	Djup (m)	Beskrivning	Anläggningar/Observationer
137	74	25	0,3	0,3 meter matjord följt av lera med enstaka stenar.	–
138	74	16	0,4	0,3 meter matjord följt av stenig/grusig lera.	–
139	74	16	0,3	0,2–0,3 meter matjord följt av lera, sand, morän omrört. Mycket stenigt.	–
140	74	16	0,3	0,3 meter matjord följt av lera.	–
141	74	12	0,3	0,3 meter matjord följt av lera.	–

Bilaga 2. Objektsbeskrivningar, UR etapp 2

Objekt 6

Den 1 400 m² stora lokalen låg öster om nuvarande väg 51 och omfattade flack gräsbevuxen mark. I den södra änden fanns en svag förhöjning.

Det öppnades två schakt motsvarande en sammanlagd yta av 93 m². I det östra av schakten framkom två glesa och enskiktade röjningsrösen (A1–2) vilka inte var synliga i markytan. I fyllningen mellan stenarna förekom tegelfragment och enstaka buteljglas. Den häradsökonomiska kartan upprättad 1864–67 redovisar åker väster om schakten. En lagaskifteskarta över Björka från 1847 redovisar en mindre åkeryta strax norr om lokalen vilken rösena skulle kunna vara kopplade till. På en enskifteskarta över Åby från 1824 är platsen karterad som skog, betesmark. Rösena är således ett resultat av uppodling under 1800-talet och bedöms som övrig kulturhistorisk lämning (Ekeby 124).

Objekt 15

Lokalen var 4 900 m² stor och låg öster om väg 51. Den omfattade flack till svagt mot norr sluttande åkermark och ett parti av en skogsdunge. Det förekom några större impediment vilka var täckta av röjningssten.

I anslutning till skogsdungen förekom ansamlad röjningssten i röse och liggande i bandform på omse sidor om en äldre förmodad färdväg. Rösena kan identifieras på laga skifteskartan över Björka från 1847 och möjligen kan vägen kopplas till en vägliknande struktur på samma karta. Lämningarna bedöms inte som fornlämning.

Det öppnades åtta schakt om sammanlagt 240 m². Matjordslagret var 0,2–0,3 meter tjockt och i lokalens sydvästra del, i schakt S9, påträffades ett brunsvart omrört lager under den. Mot norr avgränsades lagret av några stenar och under det framkom en stolphålsliknande anläggning (A9). Lagret var fyndtomt och bedöms som ett möjligt äldre odlingslager utan status som fornlämning. Därutöver påträffades inte något fornlämningsindikerande.

Objekt 20

Den 3 900 m² stora lokalen låg väster om väg 51, en bit indragen från vägen. Lokalen utgjordes av flack gräsbevuxen mark.

Det öppnades sju schakt om en sammanlagd yta av drygt 200 m². Under den 0,3–0,4 meter tjocka matjorden vidtog orörd silt utan fornlämningsindikation.

Objekt 26

Lokalen som var drygt 2 000 m² stor omfattade av en svag förhöjning i en i övrigt flack gräsbevuxen mark på västra sidan av väg 51. På platsen förekom tre magnifika röjningsrösen (objekt 23–25) som blivit påbyggda vid olika tillfällen vilket övermossade stenar i botten vittnar om.

Det öppnades fyra schakt motsvarande 140 m². Under 0,25–0,3 meter tjock matjord vidtog silt eller sand med olika stort inslag av stenar. Ingen fornlämning påträffades.

Objekt 27

Den drygt 3 700 m² stora lokalen låg på västra sidan om väg 51. Den norra tredjedelen utgjordes av höglänt bebyggelsenära och trädbevuxen mark som utnyttjades som upplag för jordmassor. Massorna var upp till 2 meter höga och låg tätt. Resterande två tredjedelar utgjordes av höglänt och mot söder lätt sluttande åker.

Det öppnades åtta schakt om sammanlagt 178 m². Matjordslagret var 0,2–0,4 meter tjockt under vilken silt, med olika grad av stenighet, eller morän vidtog. I schakt S23 var marken flammig och det förekom lite tegel och sotfläckar. I schaktet framkom en härd (A21, Ekeby 126) som var 1,1 meter stor och rund. Mot bakgrund av de grävda schakten ses härden som ensamliggande, men det kan inte uteslutas att det finns ytterligare anläggningar under dumpmassorna.

Objekt 39

Det 20 700 m² stora området låg i åkermark på västra sidan av väg 51. Lokalen var lätt kuperad, marken var högre i västra och östra delarna med fina platåer. Centralt förekom en svacka i ungefär nord-sydlig riktning. Marken sluttade generellt mot norr.

Det öppnades 28 schakt motsvarande en sammanlagd yta av 460 m². Spritt inom ytan förekom anläggningar i form av härdar, gropar och stolphål (A22–25 och A33–35). Mest påtaglig var anläggningsförekomsten i områdets sydöstra kant där härdarna framkom under ett kulturlager (A26). I tre schakt (S43, S46 och S49) grävda i anslutning till svackan framkom ett 0,1–0,4 meter tjockt och homogent brunsvart lager med stort inslag av stenar. Lagren kan kopplas till en vägliknade, böjd, struktur av obrukad mark på 1784 års storskifteskarta över Ekeby. Strukturen kvarlever på lagaskifteskartan i form av en böjd och diagonal gräns mellan olika åkertegar. Anläggningarna tyder på förekomst av två boplots-/aktivitetsytor och bedöms som fornlämningar (Ekeby 117–118). De steniga lagren utgör troliga lämningar efter en sentida väg och bedöms inte som fornlämning.



Det homogent brunsvarta lagret med riklig förekomst av sten. Som mest uppgick tjockleken till 0,40 meter. Foto från söder av Maud Emanuelsson.

Objekt 55

Objektet låg till största del väster om väg 51 och till mindre del på vägens östra sida. Den västra delen var knappt 10 000 m² stor och bestod av flack gräsbevuxen mark. Den östra och 1 500 m² stora delen utgjordes av en förhöjning i en i övrigt flack åker.

Det öppnades 21 schakt (varav 4 i västra delen och 17 i den östra) motsvarande drygt 580 m². Under 0,3–0,4 meter tjock matjord vidtog lera som i några fall (i östra delen) var stenig. Ingen fornlämning påträffades.

Objekt 59

Objektet delades av väg 51 i två halvor – den västra som var omkring 23 200 m² stor och den östra som var drygt 3 500 m² stor. Den västra delen utgjordes av flack åker medan den östra bestod av högre liggande och plåtliknande gräsbevuxen mark.

Det öppnades 56 schakt motsvarande drygt 890 m². I den västra delen följdes 0,25–0,4 meter matjord av lera, som i vissa schakt var stenig, eller i enstaka fall av morän. I ett schakt (S96) påträffades en grop och i ett annat (S86) påträffades ett möjligt stolphål och en möjlig grop. Därutöver förekom ingen fornlämningsindikation. I den östra delen följdes 0,3–0,4 meter matjord av moränblandad lera eller lera med olika stort inslag av sten, inslag av berg förekom. I den södra halvan påträffades två härदार, ett stolphål och två gropar (A43–47). Här kan även nämnas att den grop som påträffades väster om vägen framkom i jämnhöjd med anläggningarna på vägens östra sida. Anläggningarna påvisar förekomst av en boplatz eller aktivitetsyta av förhistoriskt snitt och bedöms som fornlämning (Gällersta 200).

Objekt 70

Lokalen låg i krönläge på en glest trädbevuxen höjd väster om väg 51. Den del av objektet som omfattades av utredningsgrävningen omfattade 690 m², motsvarande ungefär halva den utpekade ytan. En stor del av objektet föll bort då den omfattade ett dike med tillhörande vägslänt.

Det öppnades fyra schakt om totalt 74 m². Under 0,2–0,3 meter matjord förekom silt med varierad förekomst av sten. Det förekom ställvis tegel och kol. Ingen fornlämning påträffades.

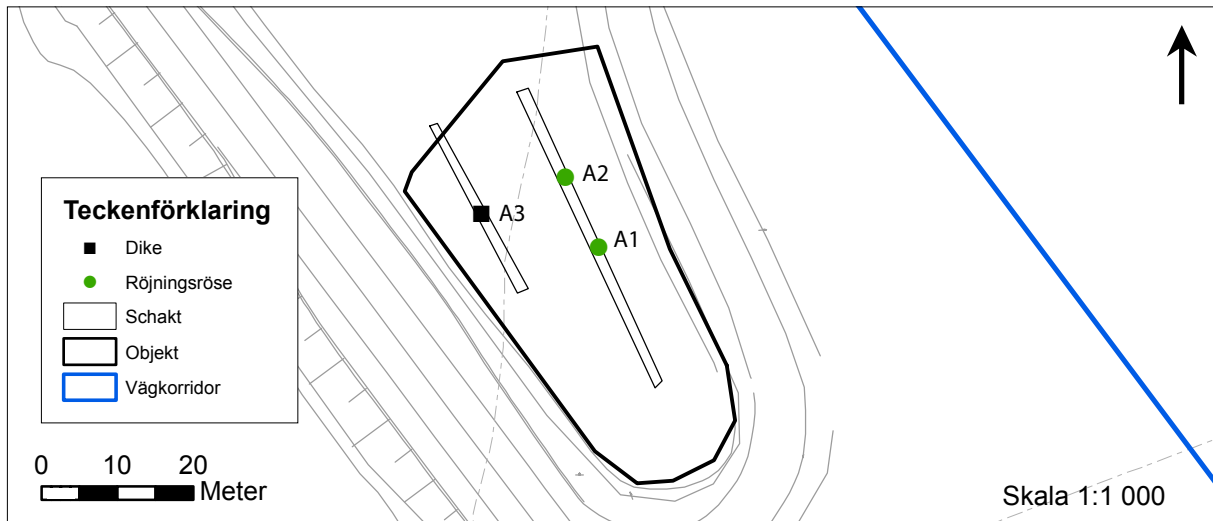
Objekt 74

Lokalen var uppdelad i tre ytor. En yta låg väster om väg 51, den andra öster om väg 51 och en lokalväg och den tredje ytan återfanns öster om lokalvägen. Tillsammans uppgick utredningsytan till drygt 1 800 m². Marken var flack och bestod av åker eller gräsbevuxen mark.

Det grävdes sammanlagt tio schakt motsvarande 206 m². Under 0,2–0,4 meter matjord vidtog lera med varierat inslag av stenar och i vissa fall grus. Ingen fornlämning indikerades.

Bilaga 3. Anläggningsplaner och anläggningstabeller, UR etapp 2

Objekt 6



A-nr	Typ	Storlek (m)	Form	Anmärkning	Objekt	Schakt
1	Röjningsröse	3×2	Oregelbunden	Överplöjt röse, glest och enskiktat. Fynd av tegel och glas.	6	2
2	Röjningsröse	2×1	Oregelbunden	Överplöjt, glest och enskiktat. Upplagda stenar vid block, fynd av tegel.	6	2
3	Dike	1×2	Oregelbunden	Brun myllig silt med stenar, fynd av tegel.	6	1

Objekt 15



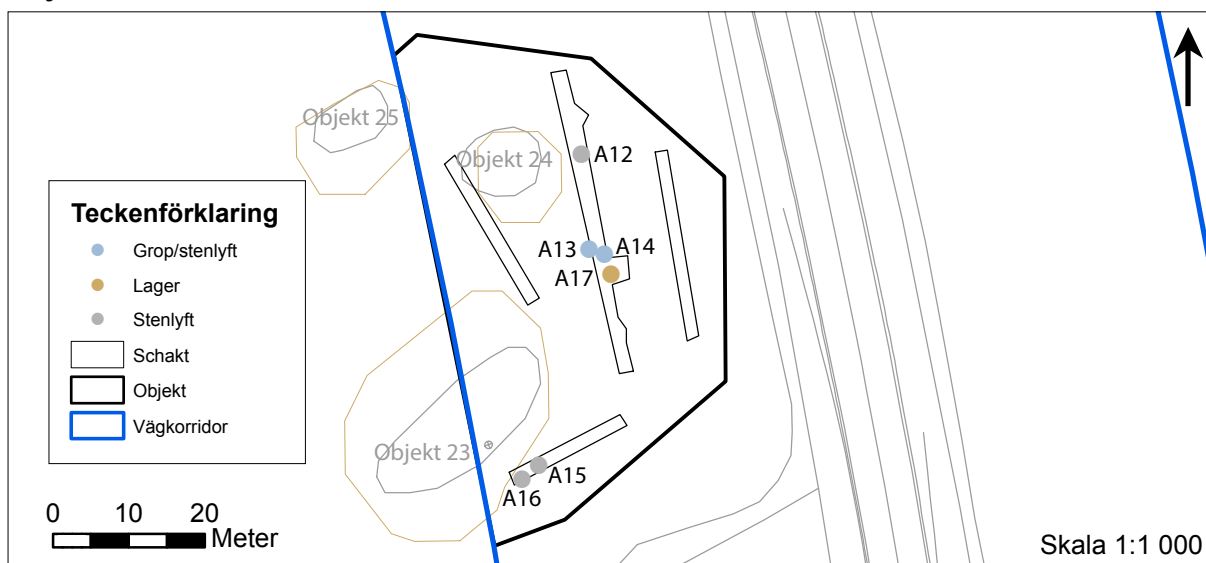
A-nr	Typ	Storlek (m)	Form	Anmärkning	Objekt	Schakt
4	Stenlyft/Lagerrest	0,4	Rundad	Brungrå silt med kantiga stenar, fladdrig i sektion 0,1 meter djup.	15	10
6	Stenlyft	0,4	Oregelbundet rund	0,1 meter djup. Lutande och plan botten. Brungrå lätt humös fyllning.	15	7
7	Stenlyft	0,45	Rundad	Brun fyllning, 0,15 meter djup, diffus botten.	15	7
8	Grop/Stenlyft	0,3	Oval	Framkom under en stenrad. Humös, flammig fyllning.	15	9
9	Stolphål?	0,4	Rundad	Brun, humös, fyllning med stenar i ytan.	15	9
10	Lager				15	9

Objekt 20



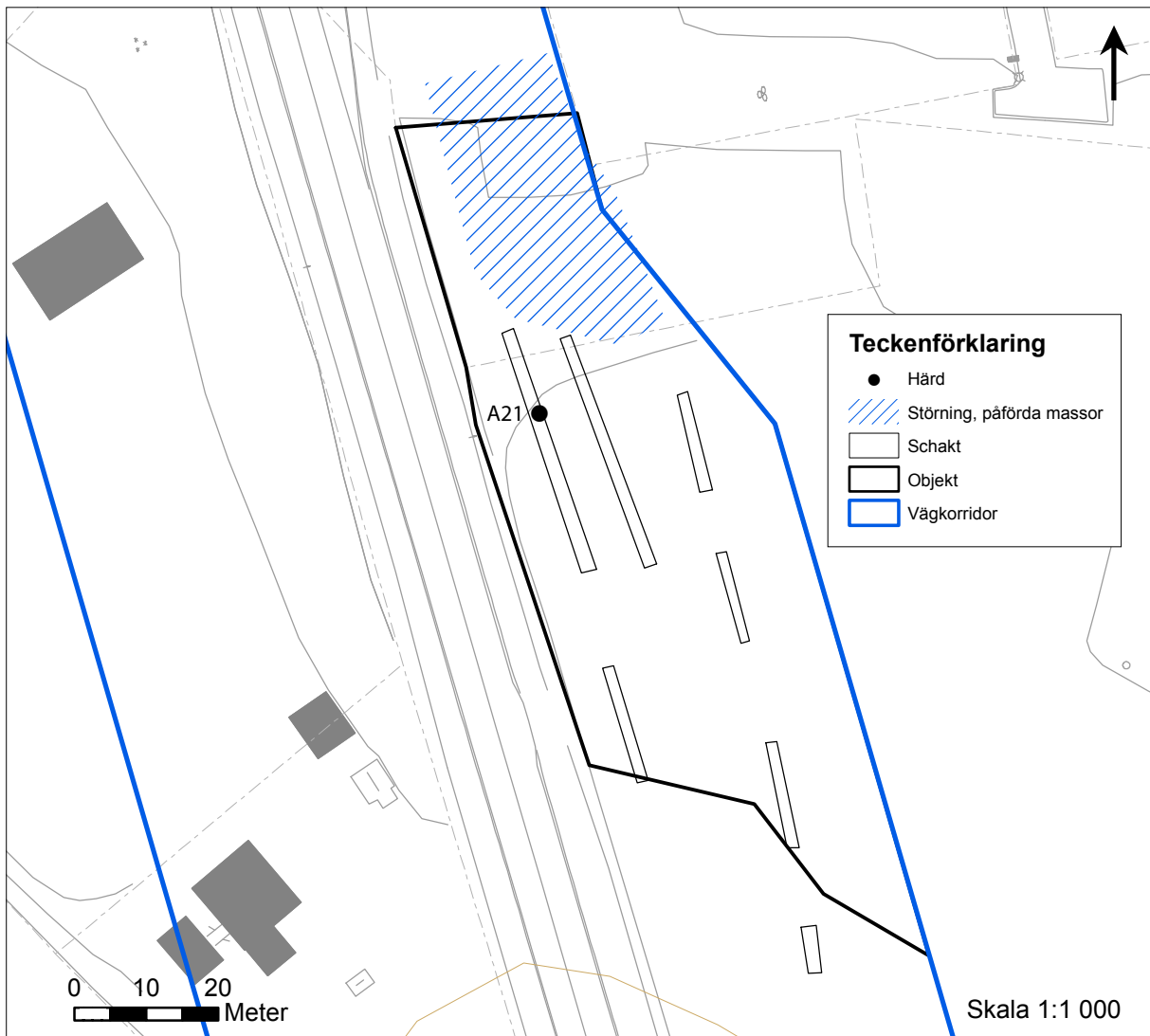
A-nr	Typ	Storlek (m)	Form	Anmärkning	Objekt	Schakt
11	Stenlyft	0,4×0,2	Oval	Gråbrun fyllning med stenar i ytan. Flammig i sektion och ojämn botten.	20	16

Objekt 26



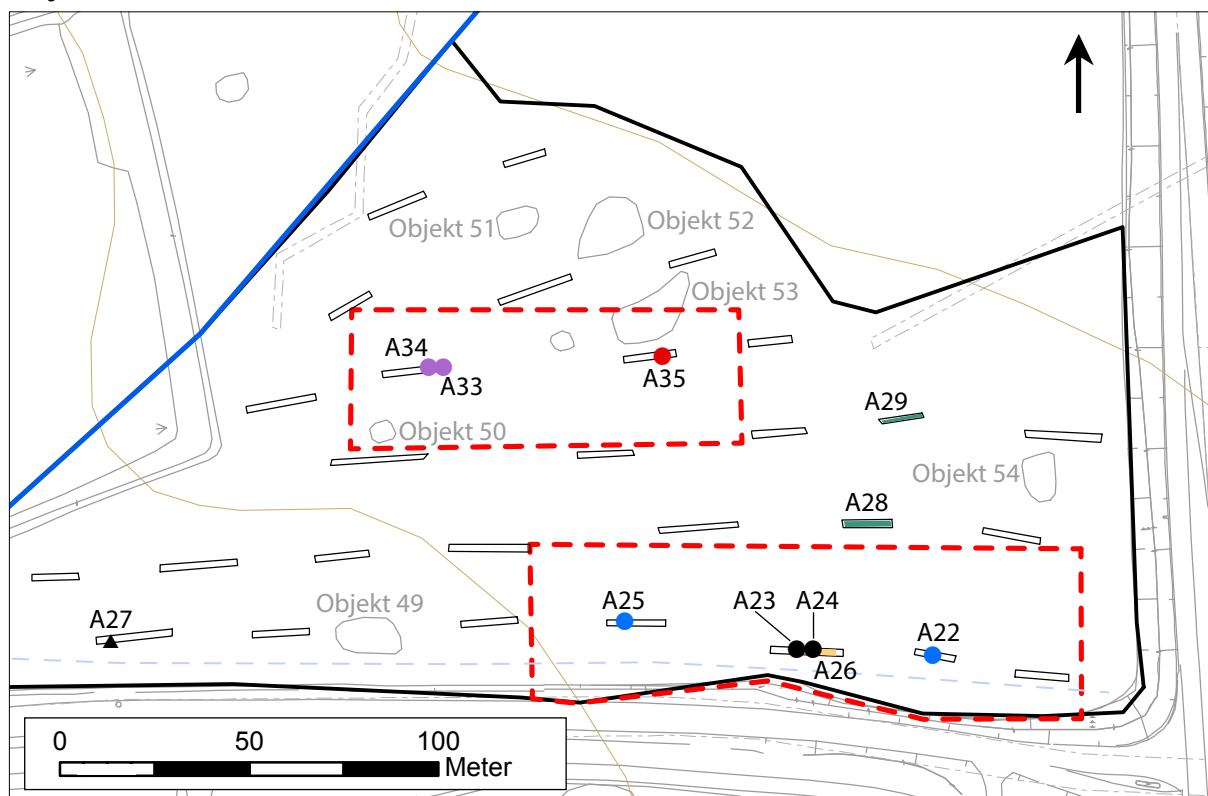
A-nr	Typ	Storlek (m)	Form	Anmärkning	Objekt	Schakt
12	Stenlyft	0,4	Rundad	Brun fyllning av matjord, <0,1 meter djup. Oregelbunden och flammig i sektion.	26	20
13	Grop/Stenlyft	0,4×0,3	Oval	0,2 meter djup. Oregelbunden botten, flammig brun fyllning.	26	20
14	Grop/Stenlyft	0,3×0,25	Oval	>0,2 meter djup. Brun fyllning, flammiga och oregelbunden botten.	26	20
15	Stenlyft	0,5	Oregelbunden	Ljust centrum med en mörk kant.	26	21
16	Stenlyft	0,5×0,3	Oregelbunden	Flammig och brunaktig fyllning.	26	21
17	Lager	1,1×0,5	Oregelbunden	Sot- och kolbemängt, flammigt, område.	26	20

Objekt 27



A-nr	Typ	Storlek (m)	Form	Anmärkning	Objekt	Schakt
21	Hård	1,1	Rund	Stenar i ytan, kol- och sotbemängd fyllning.	27	23

Objekt 39

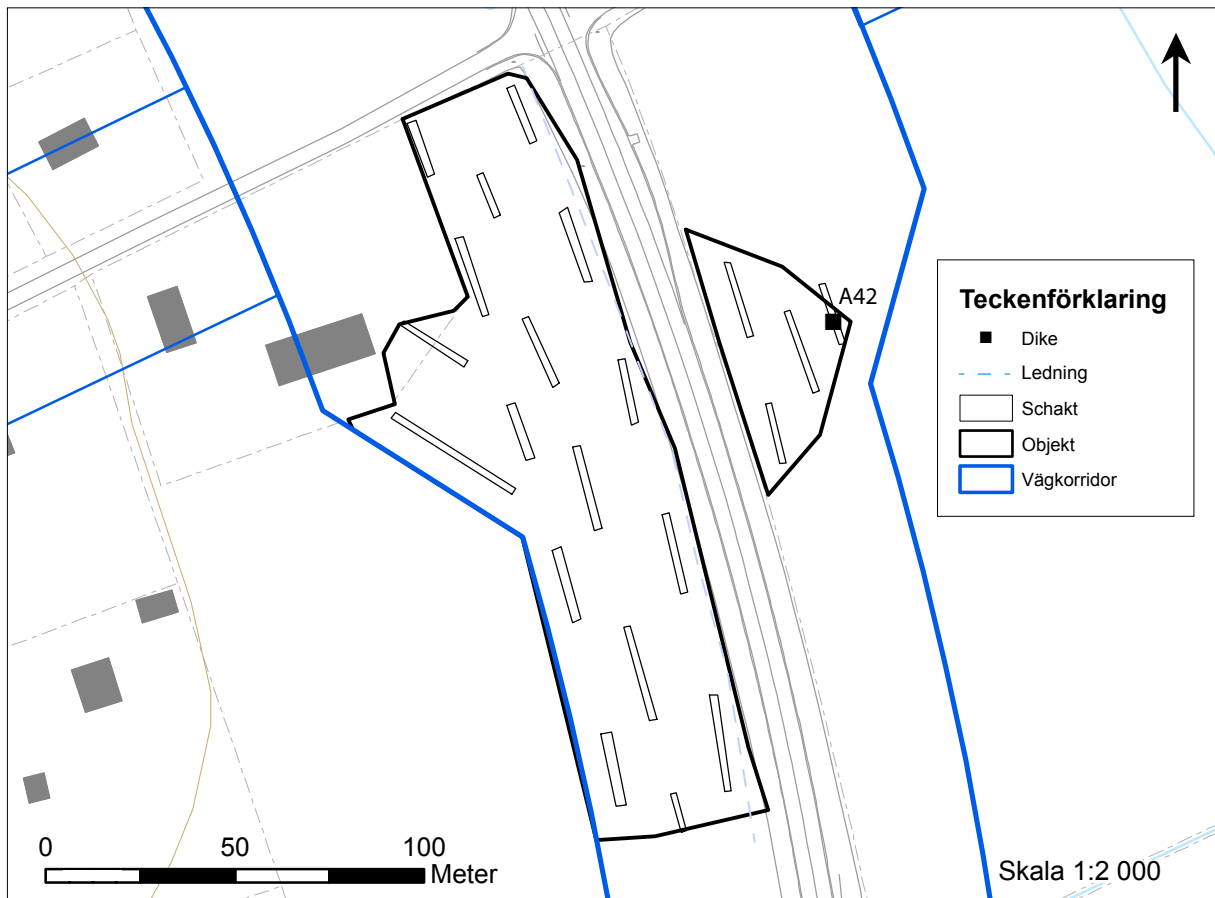


A-nr	Typ	Storlek (m)	Form	Anmärkning	Objekt	Schakt
22	Grop	0,4	Oregelbunden	Flammig brunrå silt. 0,08 meter djup.	39	37
23	Härd	0,4×0,3	Rund	Delvis utanför schaktet. Skärvsten i ytan, kol- och sotbemängd fyllning.	39	43
24	Härd	0,8×0,5	Rundad	Delvis utanför schaktet. Skärvsten i ytan, kol- och sotbemängd fyllning.	39	43
25	Grop	0,3	Rund	0,05 meter djup. Flammig, gråbrun silt.	39	32
26	Kulturlager				39	43
27	Dike/Sprängstensgrop	1,7×1,5	Rektangulär	Stenfylld, stort inslag sprängsten.	39	34
28	Lager				39	46
29	Lager				39	49
33	Grop/Stolphål	0,4	Rund	Kol, bränd lera i fyllningen, >0,1 meter djup.	39	31
34	Grop/Stolphål	0,4	Rund	Kol och bränd lera i ytan.	39	31
35	Stolphål	0,3	Rund	Delvis utanför schaktet. Stenar och kolstänk i ytan.	39	53

Teckenförklaring

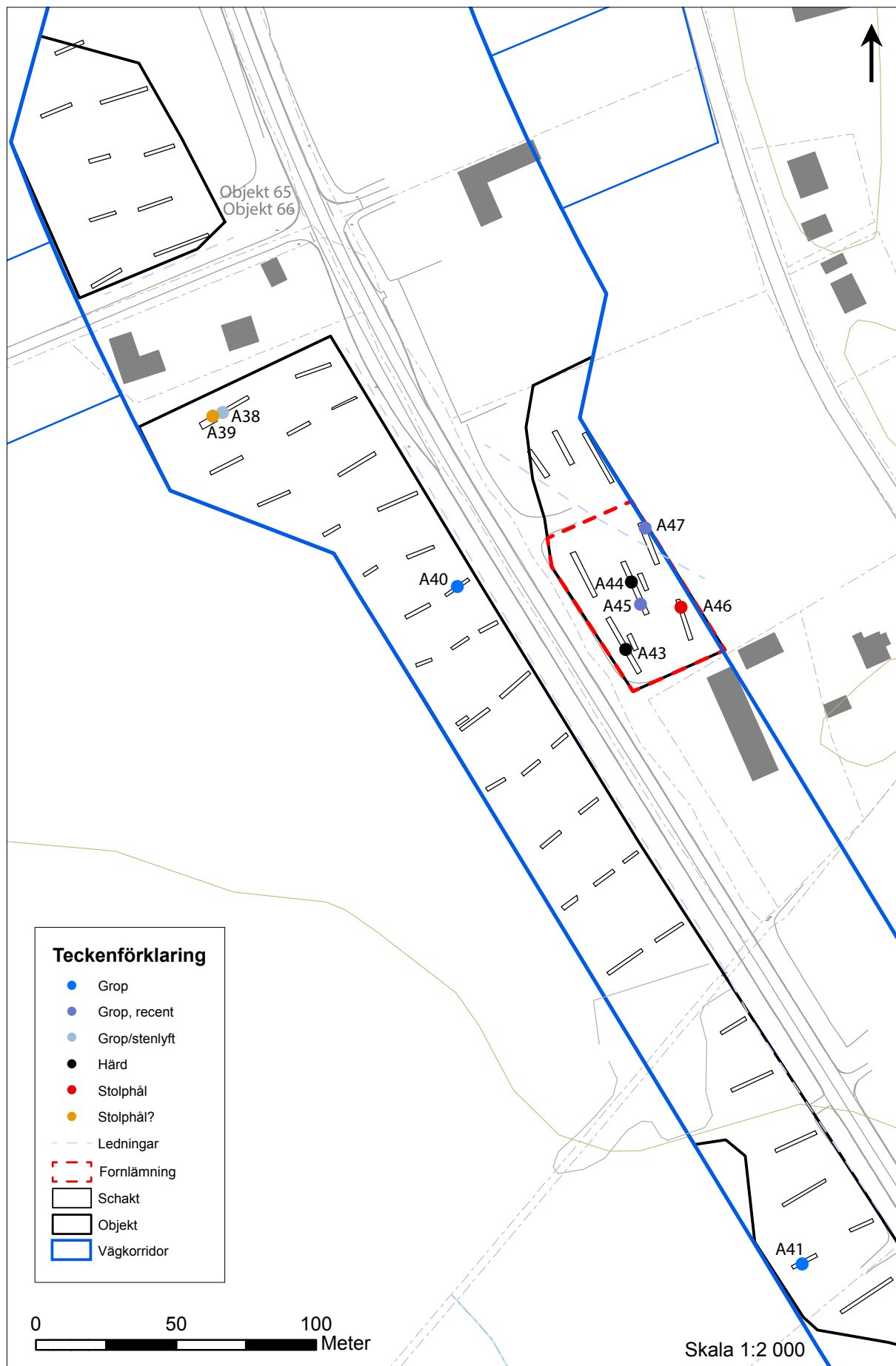
- ▲ Dike/sprängstensgrop
- Grop
- Grop/stolphål
- Härd
- Lager
- Kulturlager
- Stolphål
- - - Ledning
- [- - -] Fornlämning
- Schakt
- Objekt
- Vägkorridor

Objekt 55



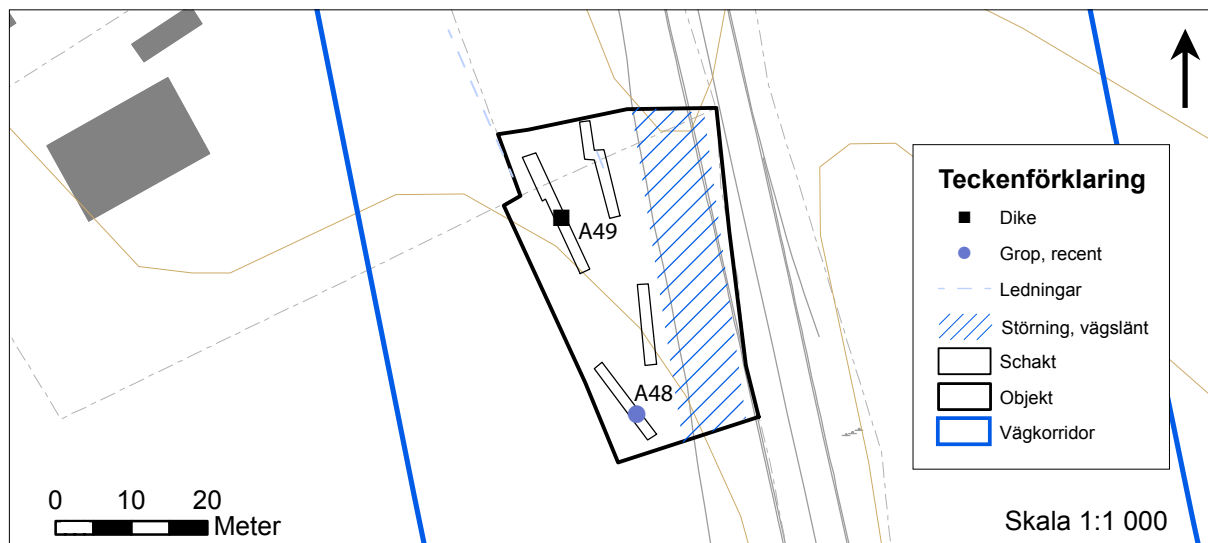
A-nr	Typ	Storlek (m)	Form	Anmärkning	Objekt	Schakt
42	Dike	0,4×0,6	Oval	Dike.	55	174

Objekt 59



A-nr	Typ	Storlek (m)	Form	Anmärkning	Objekt	Schakt
38	Grop/Stenlyft	0,3	Oregelbundet rundad	Homogen brungrå silt, skarp kontur.	59	86
39	Stolphål?	0,5×0,3	Oregelbunden	Stenar i ytan, diffus.	59	86
40	Grop	0,65×0,45 ×minst 0,05	Oval	Diffus i norr och öster. Grå fyllning.	59	96
41	Grop	1,0×0,80	Oval	Grå l fyll, eventuellt stenlyft.	59	119
42	Dike	0,4×0,6	Oval	Dike.	55	174
43	Härd	1,0×0,5	Rundad	Delvis utanför schaktet. Skärvsten, kol och sot i fyllningen.	59	123A
44	Härd	0,8	Rund	Kolrand utmed begränsningen och skärvsten i ytan.	59	125
45	Grop, recent	1,5	Rundad	Myllig fyllning, gråbrun rand utmed kanten. Centralt förekom obränt djurben.	59	125
46	Stolphål	0,2	Rundad	Belägen mellan diken.	59	126
47	Grop, recent	1,0×0,5	Oregelbunden	Grusig fyllning, förekomst av sprängsten.	59	130

Objekt 70



A-nr	Typ	Storlek (m)	Form	Anmärkning	Objekt	Schakt
48	Grop, recent	1,0×0,5	Oregelbunden	Blek fyllning, diffus, brungrå stenig silt.	70	133
49	Dike	1,4×0,5	Oval	Brungrå grusig silt.	70	135

Bilaga 4. Objektsbeskrivningar, kompletterande UR etapp 1

Komplettering område A

Den tidigare utredningens objekt 72, en milstolpe, som då tangerade utredningsområdet berörs även av område A.

Objekt 75 – Boplatsläge

Status: Möjlig fornlämning.

Beskrivning: Inom en 260 × 30–60 meter (Ö–V) stor yta beräknas det kunna finnas boplatslämningar från början av neolitikum och framåt.

Topografi: Västsluttning, delvis naturligt terrasserad. I väster omfattas tomtmark med gräsmattor, fruktträd och andra trädgårdsväster. I öster berörs åkermark, som vid inventeringstillfället antingen var nyplöjd eller bevuxen med vall.

Jordart: Sandig till siltig morän.

Kommentar: Boplatsläget ligger på mellan 30 och 40 meter över nuvarande havsytta och västra delen av boplatsläget har varit strandnära under tidigneolitikum, medan de östra delarna blivit tillgängliga för bosättning från mellanneolitikum och framåt. Den markerade ytan kan innehålla boplatslämningar från flera delar av förhistorien belägna inom olika delar av boplatsläget. Fyndplatsen för fem stora slipade flintyxor från tidigneolitikum, ÖLM 170–174, beskrivs som ”å krönet av moränryggen mellan byn (Södra Bro) och Mosjön på södra sidan om däröver framgående byväg som nästan bildar en rät fortsättning på den från allmänna landsvägen vid en milsten uppgående uppkörsvägen”. Beroende på vilken karta man applicerar den här beskrivningen på är fyndplatsen belägen antingen knappt 300 meter väster om område A (häradsekonomen 1864–67), eller i direkt anslutning till västra änden av område A (Södra Bro 1816 storskifte). Dagens bebyggelse utgörs av utflyttade gårdar som kan ses på häradsekonomen från 1864–67 och på ekonomiska kartan från 1955, men det finns uthusbyggnader i den övre västra delen av området redan på storskifteskartan från 1816.

Objekt 76 – Röjningssten

Status: Övrigt.

Beskrivning: Vallformad ansamlingar av röjningssten mellan befintlig åker och lokalväg. På norra sidan av lokalvägen är vällen 90 meter (Ö–V) lång, 2–3 meter bred och cirka 1 meter hög, med en 3 meter bred öppning i den östra delen. På den södra sidan av lokalvägen är vällen 120 meter (ÖNÖ–VSV) lång, 3–5 meter bred och 1–1,3 meter hög, med en 3 meter bred öppning i den västra delen. Båda vallarna är uppbyggda av 0,3–1,1 meter stora stenblock.

Topografi: Svagt östsluttande mark, längs med väg. Den södra vällen ligger mellan vägen och ett dike där den fyller ut en stor del av den avgränsade yta som bildas mellan diket och vägen.

Jordart: –

Kommentar: –

Komplettering område B

Objekt 77 – Boplatsläge

Status: Möjlig fornlämning.

Beskrivning: Inom en 230 × 30–60 meter (ÖNÖ–VSV) stor yta beräknas det kunna finnas boplatslämningar från större delen av förhistorien.

Topografi: Boplatsläget består av två moränhöjder som går ihop strax utanför utredningsområdet i söder, men som inom utredningsområdet skiljs av en mindre sänka. Den högre, västra, delen av läget är bebyggd och består av tomtmark med gräsmattor, prydnadsväxter och fruktträd. Den lägre, östra, delen utgörs av plöjd åkermark. Här är dock en tomt utsatt, och markerad med käppar, varför denna del sannolikt kommer att bebyggas inom snar framtid.

Jordart: Siltig morän.

Kommentar: Platsen ligger idag på 35 meter över havet och kan ha varit bebodd från en sen del av tidigneolitikum då en havsvik har skjutit in från söder mot boplatsläget. Dagens bebyggelse utgörs av utflyttade gårdar från Gällersta by som kan ses på den häradsekonomiska kartan från 1864–67, men saknas på karta över laga skifte för Gällersta från 1844.

Objekt 78 – Hägnader

Status: Övrig kulturhistorisk lämning.

Beskrivning: Flera stenmurar finns i tomtgräns på båda sidor av lokalväg. Muren norr om lokalvägen är 50 meter (ÖNÖ–VSV) lång, cirka 1 meter bred och 0,8 meter hög, och har en öppning med en järngrind i västra delen. Stenmuren söder om lokalvägen består av flera delar: en 8 meter (NNV–SSÖ) lång del som går in mot en byggnad på tomten; en 40 meter (ÖNÖ–VSV) lång mur längs med vägen, samt en inom utredningsområdet 25 meter (NNV–SSÖ) lång stenmur mellan trädgård och åker i öster. Denna mur är cirka 0,9 meter bred och mellan 0,6 och 0,8 meter hög. Stenmurarna är välbyggda och består av 0,1–0,6 meter stora stenar.

Topografi: Krön och sluttning av moränhöjd i gräns mot tomtmark.

Jordart: –

Kommentar: Dagens bebyggelse som hägnaderna ansluter till utgörs av utflyttade gårdar från Gällersta by som kan ses på den häradsekonomiska kartan från 1864–67, men saknas på karta över laga skifte för Gällersta från 1844.

Objekt 79 – Boplatsläge

Status: Möjlig fornlämning.

Beskrivning: Inom en 60 × 60 meter (ÖNÖ–VSV) stor yta beräknas det kunna finnas boplatslämningar från större delen av förhistorien.

Topografi: Boplatsläget består av västsluttning av en långsträckt nord–sydlig moränhöjd. Delen norr om lokalvägen utgörs av plöjd åkermark och delen söder om vägen är bebyggd tomtmark med gräsmatta.

Jordart: Siltig morän.

Kommentar: Platsen ligger idag på drygt 30 meter över havet och kan ha varit bebodd från mellanneolitikum och framåt. Då platsen inledningsvis var strandnära låg den väl skyddat på västsidan av en mindre ö vid ett sund.

Komplettering område C

Objekt 80 – Boplatsläge

Status: Möjlig fornlämning.

Beskrivning: Inom en 45 × 20–45 meter (Ö–V) stor yta beräknas det kunna finnas boplatslämningar från större delen av förhistorien. Det goda boplatsläget fortsätter utanför utredningsområdet åt väster.

Topografi: Boplatsläget ligger i en öst–sydöstlig sluttning av den höjdrygg som ligger mellan Mosjön och byarna i Gällersta och Ekeby socknar. Platsen utgör åkermark som vid inventeringstillfället var harvad och besädd med höstsäd.

Jordart: Sandig morän.

Kommentar: Platsen ligger på 35 meter över havet och har varit strandnära en bit in i tidig neolitikum. Då hade kustlinjen just här en mindre inbuktning i den annars rakt nord–sydliga sträckningen.

Objekt 81 – Boplatsläge

Status: Möjlig fornlämning.

Beskrivning: Inom en 140 × 20–60 meter (NÖ–SV) stor yta beräknas det kunna finnas boplatslämningar från i första hand järnåldern.

Topografi: Läget består av ett par flacka förhöjningar i åkermarken strax väster om dalgångens lägsta parti där en bäck rinner söderut. Vid inventeringstillfället var marken söder om lokalvägen harvad och besädd med höstsäd och norr om vägen odlades vall.

Jordart: Silt.

Kommentar: Det är främst dalgången i öster, som bör ha varit fuktig och kunnat ge gott bete, som motiverar läget för en tänkbar järnåldersbebyggelse. Under mellanneolitikum skall här ha funnits en helt liten sjö (SGU) som också kan ha dragit till sig bosättning.

Objekt 82 – Boplatsläge

Status: Möjlig fornlämning.

Beskrivning: Inom en 70 × 60 meter (NÖ–SV) stor yta beräknas det kunna finnas boplatslämningar från större delen av förhistorien.

Topografi: Läget består av en nordsydlig höjdrygg. Platsen är bebyggd och området består av tomtmark med gräsmattor och fruktträd.

Jordart: Siltig morän.

Kommentar: Platsen kan ha varit bebodd från mellanneolitikum och framåt. Den ligger idag på 30 meter över havet, medan höjden under mellanneolitikum låg mellan ett par mindre sjöar och helt nära kusten i sydöst. Dagens bebyggelse utgörs av utflyttade gårdar från Frommesta by som kan ses på den härads-ekonomiska kartan från 1864–67, men saknas på karta över laga skifte för Frommesta från 1852.

Objekt 83 – Hägnader

Status: Övrig kulturhistorisk lämning.

Beskrivning: Flera stenmurar finns i tomtgräns på båda sidor av lokalväg. Muren norr om lokalvägen är 40 meter (NÖ–SV) lång och har en centralt placerad öppning. Den västra delen är 0,8–1 meter bred och 0,4–0,7 meter hög, medan den östra, mer välbyggda delen, 0,8–1 meter bred och 0,5–0,9 meter hög. Stenmuren är uppbyggd av 0,2–1,1 meter stora block. Stenmuren söder om lokalvägen är 70 meter (NÖ–SV) lång och har en öppning i mitten. Den västra delen är 0,8–1 meter bred och 0,7 meter hög, sant är uppbyggd så att stora block ramar in mindre stenar. Den östra delen är 1 meter bred och 0,8 meter hög, mer välbyggd än den västra delen samt uppbyggd av 0,2–0,8 meter stora stenblock.

- Topografi:* Stenmurarna går över krönet på en mindre moränhöjd och är belägna i gränsen till tomtmark med gräsmattor och trädgårdsväxter.
- Jordart:* –
- Kommentar:* Dagens bebyggelse som hägnaderna ansluter till utgörs av utflyttade gårdar från Frommesta by som kan ses på den häradsekonomiska kartan från 1864–67, men saknas på karta över laga skifte för Frommesta från 1852.

Objekt 84 – Husgrund

- Status:* Övrig kulturhistorisk lämning.
- Beskrivning:* En 6 × 6 meter stor husgrund av huggen sten, 0,6–1,3 meter stora. Grunden är 0,6 meter hög i sydöst och 0,1 meter hög i nordväst. Det inre av grunden är jordfyllt och gräsbevuxen.
- Topografi:* Krön av moränhöjd, tomtmark med gräsmatta och grusgångar. Marken öster om grunden är uppbyggd med en tydlig terrasskant.
- Jordart:* –
- Kommentar:* Dagens bebyggelse som hägnaderna ansluter till utgörs av utflyttade gårdar från Frommesta by som kan ses på den häradsekonomiska kartan från 1864–67, men saknas på karta över laga skifte för Frommesta från 1852. Den aktuella husgrunden motsvarar en av flyglarna till bostadshuset på häradsekonomen från 1864–67, och som också återfinns på ekonomiska kartan från 1955.

Komplettering område D

Objekt 85 – Hägnad

- Status:* Övrig kulturhistorisk lämning.
- Beskrivning:* En utredningsområdet 20 meter (NÖ–SV) lång stenmur, som fortsätter en okänd sträcka åt sydväst utanför utredningsområdet. Muren är 1 meter bred och 0,5–0,8 meter hög, uppbyggd av 0,1–1 meter stora stenar, samt är bitvis vällagd.
- Topografi:* Stenmuren ligger i gräns mellan tomtmark i norr och skog i söder. I området är i huvudsak plan mark men en svag höjning av terrängen kan anas åt väster.
- Jordart:* –
- Kommentar:* Stenmuren ansluter i den nordöstra änden till bebyggelse som förekommer på karta över laga skifte för Ekeby by från 1843, samt delning av skog från 1740. Den bebyggelse med trädgårdstomt som idag ligger på norra sidan av stenmuren tillkommer först under andra halvan av 1900-talet (ekonomiska kartan från 1955 och 1981).

Komplettering område E

Objekt 86/Ekeby 9:2 – Område med fossil åker

- Status:* Fornlämning.
- Beskrivning:* Inom ett 160 × 40 meter (NÖ–SV) stort område finns minst åtta röjningsrösen. Dessa är mellan 7 och 12 meter stora samt upp till 0,8 meter höga. De är i de flesta fallen jämt välvda, men mer oregelbundna rösen förekommer. De är helt övervuxna varför stenmaterialets storlek inte har kunnat bedömas. Ytorna mellan rösena är plana. Objektet fortsätter utanför utredningsområdet i nordväst och går där ihop med Ekeby 9:2.
- Topografi:* Åt sydöst sluttande moränhöjd. Bevuxen med relativt nyligen gallrad skog som idag främst består av yngre björkar och en markvegetation av ormbunkar, mossa och ris. Väster om utredningsområdet är marken planare och skogen består av uppvuxen barrskog med mossa och ris.
- Jordart:* Siltig morän.

Kommentar: Röjningsröseerna inom utredningsområdet bör ses som en del av den redan registrerade fossila åkermarken Ekeby 9:2 belägen strax intill och väster om utredningsområdet. Flera av röjningsröseerna syns på de kartor med Lidardata som finns i FMIS. Området är skogbevuxet på den ekonomiska kartan från 1955. På häradsekonomen från 1864–67, på karta över laga skifte för Björka från 1847 och på storskifteskartan från 1768 ligger röjningsröseerna i betesmark.

Objekt 87 – Område med fossil åker

Status: Fornlämning.

Beskrivning: Inom ett 430 × 20–60 meter (NÖ–SV) stort område finns två stensträngar och minst 13 röjningsrösen. Stensträngarna utgör sannolikt delar av en ursprungligen sammanhängande rad av tätt liggande stenar. Delar av stensträngen täcks av dumpmassor från årensning. Den norra delen av stensträngen är 100 meter lång, och den södra delen är 160 meter lång. Stensträngarna är 0,3–0,5 meter breda och 0,1–0,2 meter höga, samt består av en enkel rad 0,2–0,5 meter stora, övermossade stenar. Röjningsröseerna är mellan 5 och 10 meter stora, välvda eller oregelbundna, mellan 0,3 och 1 meter höga. De är helt övervuxna varför stenmaterialets storlek inte har kunnat bedömas. Området med röjningsrösen fortsätter utanför utredningsområdet i sydöst.

Topografi: Plan moränmark. Stubbar och ruttnande trä gör att marken förefaller knölig, men den är egentligen plan med bara enstaka stenblock här och där. Skogsmark med tät granplantering eller tät björksly, men också med vissa gläntor. Markvegetationen består av ormbunkar, gräs, mossa och ris.

Jordart: Siltig morän.

Kommentar: Objekt 87 sammanfaller delvis med Skog och historia objektid 1015676 som i sin tur förefaller gå omlott med Skog och historia objektid 1015659 beläget mellan objekt 87 och riksvägen samt torplämningen Ekeby 109. Objekt 87 och de båda röjningsröseområdena i Skog och historia bildar sannolikt ett sammanhängande område med fossil åkermark som nått ner till torpet Ekeby 109. Möjligen hör även de längre söderut belägna Skog och historia-objekten 2005651, en stensträng, och 1015628, ytterligare ett röjningsröseområde, till samma komplex. Flera av röjningsröseerna i den norra delen av röjningsröseområdet syns på de kartor med Lidardata som finns i FMIS. Området är skogbevuxet på den ekonomiska kartan från 1955. På häradsekonomen från 1864–67, på karta över laga skifte för Björka från 1847 och på storskifteskartan från 1768 ligger röjningsröseerna i betesmark. Stensträngarna följer en gränsmarkering som finns på kartan över laga skifte för Björka by från 1847. De markerar sannolikt en gårdsgård och är inte några förhistoriska stensträngar.

Objekt 88 – Röjningsröse

Status: Övrig kulturhistorisk lämning.

Beskrivning: Ett rundovalt röjningsröse, 7 × 6,5 meter stort och 0,5 m högt, med välvd profil. Röset är helt övervuxet av ris och mossa.

Topografi: Plan skogsmark med uppvuxen barrskog med en markvegetation av ris och mossa.

Jordart: Siltig morän.

Kommentar: Röjningsröset ligger 100 meter söder om begränsningen för område med fossil åker Ekeby 9:2. Strax utanför utredningsområdet finns ytterligare ett röjningsröse, med en något mer oregelbunden form, varför det är möjligt att objekt 88 är en del i antingen ytterligare ett område med fossil åker eller att Ekeby 9:2 når ända hit ner. Här är skog på den ekonomiska kartan från 1955 men betesmark i de äldre historiska kartorna.

Objekt 89 – Område med fossil åker

Status: Fornlämning.

Beskrivning: Inom ett 120 × 30–60 meter (Ö–V) stort område finns minst tolv röjningsrösen i storlek mellan 2 och 4 meter i den östra delen och mellan 2 och 10 meter i den västra. Flera av rösena är oregelbundna, men runda jämt välvda rösen förekommer. Så gott som samtliga rösen är helt överväxta och storleken på stenmaterialet kan inte avgöras. Röjningsröseområdet fortsätter utanför undersökningsområdet åt väster.

Topografi: Mjukt rundad moränhöjd med i huvudsak plant krön, och ett från detta åt öster utstickande parti med markerade sluttningar. Området är skogbevuxet, där det väster om brukningsvägen är uppvuxen barrskog med en markvegetation av ris och mossa och öster om brukningsvägen är tät granplantering.

Jordart: Sandig siltig morän.

Kommentar: Objekt 89 sammanfaller delvis med Skog och historia objektid 1015642. Bland annat den vall av röjningssten som nämns i beskrivningen i Skog och historia ligger utanför utredningsområdet i väster, där också flera röjningsrösen kan iaktas. Området är skogbevuxet på den ekonomiska kartan från 1955. På häradsekonomen från 1864–67 och på karta över laga skifte för Björka från 1847 ligger området dels i skogsmark dels i betesmark, medan det på storskifteskartan från 1768 helt ligger i betesmark, Stora Hagen med magert bete och Arhuset(?) med någon slätter och gott mulbete.

Objekt 90 – Boplatsläge

Status: Möjlig fornlämning.

Beskrivning: Inom en 80 × 40–70 meter (Ö–V) stor yta beräknas det kunna finnas boplatslämningar från i första hand äldre stenålder, men även yngre perioder kan komma ifråga.

Topografi: Sydsluttning, och planare parti ovanför densamma, av en mjukt rundad moränhöjd. Skogsmark med både uppvuxen skog och granplantering.

Jordart: Sandig siltig morän.

Kommentar: Platsen ligger idag på 50 meter över havet och har varit strandnära för cirka 7 500 år sedan (5500 f.Kr.). Den låg då på södra sidan av en mindre ö som skyddades av en udde i väster, fastland i söder och av andra öar i öster. Närheten till ett mindre vattendrag, och längre söderut även en våtmark, gör platsen intressant även under yngre perioder.

Objekt 91 – Röjningsröse

Status: Övrig kulturhistorisk lämning.

Beskrivning: Ett 6 × 4 meter (ÖNÖ–VSV) stort röjningsröse, som är något oregelbundet, 0,7 meter högt och uppbyggt av 0,3–0,6 meter stora stenar. Stenarna är mossklädda, men röset är inte överväxt.

Topografi: Plan mark intill ett mindre, kraftigt nedgrävt, vattendrag. Området runt röset är bevuxet med unga lövträd, hallonsnår och ormbunkar.

Jordart: Siltig morän.

Kommentar: Här är betesmark på häradsekonomen från 1864–67.

Objekt 92 – Röjningsröse

Status: Övrig kulturhistorisk lämning.

Beskrivning: Runt välvt röjningsröse, 8 × 8 meter stort och 0,6 meter högt, överväxt.

Topografi: Svagt kuperad skogsmark söder om brukningsväg. Gallrad skog med kvarstående unga björkar, som även växer upp på röset.

Jordart: Siltig morän.

Kommentar: På platsen är betesmark på häradsekonomen från 1864–67, i övrigt är det skog både före (laga skifte för Björka 1847, storskifte av skog för Björka 1768) och efter (ekonomiska kartan 1955).

Objekt 93 – Hägnad

Status: Övrig kulturhistorisk lämning.

Beskrivning: En 25 meter (N–S) lång vällagd stenmur löper i tomtgräns. Muren är 0,5–0,9 meter bred och 0,9 meter hög, samt är uppbyggd av 0,4–1 meter stora stenblock.

Topografi: Svagt kuperad moränmark med skog i väster och trädgård med gräsmatta i öster.

Jordart: –

Kommentar: Här var bara skog på karta över Björka från 1847, men på häradsekonomen från 1864–67 finns här ett husartorp på tomten öster om muren. Tomten är idag bebyggd.